ԾԱՂԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

16ՐԴ ՏԱՐԻ.—ԹԻՒ 37. (574)

16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1903

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կրօնքի խօսքեր
Բարին և Չարը
ԿՈՐԻՒՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

Սպասման Տաճիճ մէջ (Վէպ)
ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ
Ալէլուիա յերուսաղէմ
ԼԵՒՈՆ ՔԻՐԻՇՃԵԱՆ

Փո՞ռձ pl. կատակ (Նորավէպ)
ՏՕՄԻՆՕ

Քրանսական Նոր Դրականութիւնը (Ակնարկ մը)
ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԼԵԱՆ

Անգլիական Բարբիր. *Խաղամոլութիւնը*
ԵՐԵՒԱԿ

Վախը (Սիրային Արկածներ)
Մ. Կ. ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Պատասխանս
ԴՐ. ՄԱԼԽԱՍ

ԹԱԳԱՒՈՐԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹՔ

Նամակ կամ nr եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ Կալաթա, Քուրճումլու Խան թիւ 7

درعلیه غلطه ده قورشونلو خانند نومرو ۷ زاغیك غزته سی اداره سی

RÉDACTION DE LA REVUE „DZAGHIK“ Kourchoum Han, N. 7, Galata, Constantinople.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅԻՑ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ 1886ԻՆ

Ձեռք պէտ խան թիւ 8, կ. Պոլիս

Ա. ՏԻՐԱՏՈՒՐ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ
- Լիւմիէոր և ժուկլայի ֆրանսական լաքներու եւ թղթերու։
- Անգլ. եւ ֆրանսական ձեռքի եւ ոտքի լուսանկարչական գործիքներու։
- Ամէն տեսակ պարզ եւ ընտիր քարիմաններու եւ գեղերու, եւլն, եւլն։

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ ԱՏԱՄՆԱԲՈՒԺԱԿԱՆ ՊԻՏՈՅԻՑ ԱՆԴԱ· ԱՇ ԷՆՏ ՍԸՆՍ ՏԱՆ

(26) 8—52

ՅԱՄԱՔԱՅԻՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՊԱՀ· ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՎԻՒԹՈՐԻԱ ՏԸ ՊԷՐԼԻԷՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՈՐԾԱԴՐԷ

Ունի կեանքի, օժիտի, ալիւածի, ցմահ թոշակի ճիւղեր

VICTORIA DE BERLIN

Հաստատուած 1853 20 սեպտ. ին արքայական հրովարտակով և ուղղակի կառավարութեան հսկողութեան ներքեւ։

(1)

ՎԻՒԹՈՐԻԱ ՏԸ ՊԷՐԼԻԷՆ կեանքի ապահովագրութիւններ ունի թէ՛ բժշկական քննութեամբ եւ թէ առանց բժշկական քննութեան
Առանց բժշկական քննութեան եզած կեանքի ապահովագրութիւններուն վճարումները չորս թական մասնաւոր ներով տեղի կ՚ունենան, սկսեալ 5 դրուչէն

Ապահովագրեալ դումար 1902ին	Ֆր.	1,244,457,577
Պահեստի գրամ 1902ին	»	451,284,214

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆՆԵՐԸ

Օամ. կայս. Պանքա — Բրեսլաւ Լիոնէ

Լիազօր Ընդհ. Ներկայացուցիչ
ՄԻՀՐԱՆ ՍԻՆԷՄ ԴԱԼՖԱԶԵԱՆ
Պոլիս, Քաղրընջօղլու խան, թիւ 45 եւ 45 Ե.

15—52

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱԶԵԱՆ

Ջեռքիդ տրի ու ոտքի եւ ձեռքի միանգամայն մեքենաներ կը գտնուին։

Անկարելի է որ ընտանիք մը առանց կարի մեքենայի մնայ, բայց էական կէտն է լաւ մեքենայ մը ունենալ, որովհետեւ լաւ մեքենայ մը անվիճ եւ անհամար ծառայութիւններ կը մատուցանէ, մինչդեռ գէշ տեսակ մեքենայ մը անվերջ դժգոհութեանց եւ տատամուկի աղբիւր մրն է։

Բոլոր աշխարհ դիտէ թէ՝

ՍԻՆԿԷՐ

ՀԱՅԹԱՅԹԻՉ ԿԱՅՍ. ՓԱԼԱՏԱՆ

The Singer Manufacturing C°

մեքենան լաւագոյնն է. սոյն մեքենան ամէնէն աւելի կատարելագործուածը ; հասատատուն եւ դիւրագործածելին ըլլալուն՝ բովանդակ աշխարհի մէջ՝ ամէն ոք Սինկերի մեքենաները կը գնէ։

ԳԱՐԱԳԱՅ ԵՂԲԱՐՔ

Վաճառատուն հիմնեալ 1874ին

ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ

Լուսանկարչական պիտոյից

Գուլէ Գաբու 675—677

ՍԻՒՔՐԻՒՐՍԱԼ

Բերա, Մեծ փողոց 398

Արծաթի ժելաթինօ-պրոմիւրով բլաքներ և թուղթեր

A. Lumière & ses fils

Ilford & Barnet

Ամէն վաճառանիշով օպժէքթիվներ, խցմէնի քոտաքներ եւ ֆիլմեր

Աշխատութիւնք

ամաթէօռներու համար

(19) 11—13

ՇԱԲԹԱԿԱՆ ՄԱՆԱՎԱՃԱՐՈՒՄՆԵՐ

ՌԵՐԱ { 1. *Մեծ փողոց, Պօն Մառշէի դէմ, Թ. 343 և 343 կրկին՝*
2. *Մեծ փողոց, Կալաթա Սէրայի Լիսէին դէմ.*

ԿԱԼԱԹԱ { 1. *Սինկէր խան, Թիւնէլին եաեր.*
2. *Գարաքէօյ, Թրամվէյին կայարանին դէմ.*

ՊՈԼԻՍ { 1. *Սուլթան Համամ, Թ.*
2. *Սուլթան Պէյազիտ, Թրամվէյի կայարանին դէմ, Թ. 13.*

ՍԿԻՒՏԱՐ *Ջարչը Պօյու, Թ. 120.*

Դասերը եւ ճորոգութիւնք ձրի.

Կատարեալ երաշխաւորութիւն:

Մասնաճիւղեր գառաջաց բոլոր քաղաքներուն մէջ:

(9) 13—52

Տիրուհի՝ Ռեբեկա Խիկեան

Տնօրէն՝ Ռուբէն Խիկեան

Մեծ փողոց, Պօն Մառշէի դէմ, Թ. 343 և 343 կրկին, Գալաթա։

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

(ՊԱՐՏԻԶԱԿ)

Վարժարանիս նպատակն է տալ միջնակարգ հիմնական կրթութիւն մը, հետեւելով Անգլիական ու Ամերիկեան նոյնօրինակ Հաստատութիւններու (High School) ծրագրին։ Նոյն ատեն ալ, սակայն, նկատի առնելով երկրին պահանջները՝ մասնաւոր խնամք կը տարուի տոհմային ու Պետական լեզուներու եւ գրականութեան, ինչպէս նաեւ Ֆրանսերէնի։ —Ամէնէն պզտիկ կարգերէն սկսելով՝ կարգ մը դասեր կ'աւանդուին անգլիերէն լեզուով, որպէս զի բոլոր աշակերտները կանուխէն ընտելանան Անգլիերէնի։—Տնօրէնը Տօքթ. Չէյմպըրս կ'աւանդէ տոմարակալութեան դասը, որ մասնաւորապէս կը յարմարցնէ ընթացաւարտները գործնական կեանքի։— Առողջապահութեան դասը կ'աւանդէ վարժարանին բժիշկը որ միանգամայն մօտէն կը հսկէ բոլոր աշակերտներուն առողջութեանը վրայ։—Գիտական ճիւղերու դասախօսութիւններն արդիւնաւորելու համար՝ վարժարանը ունի սիրտանի ու անհրաժեշտ գործիքներու ընտիր հաւաքածոյ մը։

Նորակառոյց նպատակայարմար չէնքը եւ նորատաց ընդարձակ հողերը՝ ամէն ժամանակէ աւելի նպաստաւոր են աշակերտներու հանգստութեան եւ առողջութեան, գեղը ըլլալով արդէն հանրածանօթ իր մաքուր օդովը ու գեղեցիկ տեսարաններովը։

(7) 13—13

ԿՐԱՄՈՖՈՆ նորահնար միակ գործին խօսող եւ երգող ճիշդ բնական ձայնով չինուած ԿՐԱՄՈՖՈՆԻ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ կողմէ։ ԿՐԱՄՈՖՈՆ իր կեղծերէն կը զանազանուի այնու որ կատարելապէս կ'արտադրէ մարդուն բնական ձայնը։

կրամոֆոնի ներկայացուցիչ Թուրքիոյ համար **S. WEINBERG** Բերա, Մեծ-Փողոց, թիւ 474։

Մեծ զանազանութիւն ամէն լեզուէ եւ տեսակէ եղանակաց բլաքներու։ Գաւառներէ յանձնարարութիւններ կ'ընդունուին։

(16) 11—52

AU TIGRE

ԱՇԽԱՏԱՆՈՑ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԿՕՇԻԿՆԵՐՈՒ

Ս. ՔՐԻՍՕՓՈՒԼՕ ԵՒ ԸՆԿ.

Բերա, Մեծ-Փողոց, Թիւ 246, Կալաթա Սէրայիի դէմ

Տիկնայք եւ Տնարք.

Մի՛ գնէք Ձեր կօշիկները, առանց անդամ մը հանդիպելու վաճառատունս, ուր պիտի գտնէք ամէնէն ժամանակակից, դիմացկուն եւ վերջին նորաձեւութեամբ ամէն տեսակ կօշիկներ։

Ձերդ՝ յարգանօք

Ս. ՔՐԻՍՕՓՈՒԼՕ ԵՒ ԸՆԿ.

Ց. Գ.

Արանց համար բո կլասէ կոճակով	60	ղրչ.
» » » » կապով	60	»
» » լուսթրին պօթ	60	»
» » ամեր. վիտէլա կոճ.	60	»
» » » » կապով	60	»

Ձափու վրայ չինուած կօշիկներու համար փոքր տարբերութիւն մը կ'առնուի։

(24) 8—15

Դիմագրիչ-Նկարիչ մը, վկայեալ Գեղարուեստից վարժարանէն եւ Ուսումն. Խորհուրդէն, պատրաստ է այցելութեամբ դասեր տալ թէ՛ դպրոցներու եւ թէ՛ տուներու մէջ։

Դիմել Սմբատ Դաւթեանին, Խօրասանճեան խան, Սիրքէճի։

ԾԱՂԻԿ

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

16ՐԴ ՏԱՐԻ.—ԹԻՒ 37. (574)

16 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1903

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ «ԾԱՂԻԿ»Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ԿԱՆԽԻԿ Է ԲԱՑԱՐՁԱԿԱԳԻՒ

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ համար, տարեկան **60**. Վեցամսեայ **30** դրբ. — ՊՈԼՍՈՑ համար, տարեկան **50**. Վեցամսեայ **25** դրբ. — ԱՐՏԱՍՍԱՀՄԱՆԻ համար, Տարեկան **14**. Վեցամսեայ **7** ֆր. — Բաժանորդագրութիւնները կը սկսին ամէն ամսու մէկին։ — Ձեռքէ ծատր **40** փարայի կը ծախուի։

ԿՐՕՆՔԻ ԽՕՍՔԵՐ

ԲԱՐԻՆ ԵՒ ՉԱՐԸ

Մարդիկ բարի կոչելու վարժուած են ի՛նչ բան որ իրենց դիւր կուգայ, հաճոյ կ՚երեւի, օգտակար է ու ՀԱՄԱՍԱԿԱՐ չէ եւ ո՛չ մէկ եղանակով. իսկ չար կը կոչեն այն բանը որ իրենց բնաւորութեան չի յարմարիր, կամ իրենց անձնական չահերուն ՀԱՄԱՍԱԿԱՐ է եւ կամ իրենց տկարութիւն, ջլատում, հիւանդութիւն կը պատճառէ։ Բայց եթէ բարիին ու չարին խնդիրը մօտէն քննենք. զարմանալի իրողութեան մը առջեւ պիտի գտնուինք։ Ահա թէ ի՛նչպէս։

Ինչ որ բարի է ինձի համար, չատ անգամ չար է ուրիշին համար։ Երբեմն չափազանց անձրեւը ՀԱՄԱՍԱԿԱՐ է չատերուն համար, մինչ ուրիշներուն համար օգտակար կրնայ ըլլալ, այս պարագային անձրեւը իրապէս չա՞ր է թէ բարի։ Կամ թէ մեծ հրդեհ մը քանի մը ժամուան մէջ կը լափէ ամբողջ քաղաք մը ու զայն մոխիրի կոյտի մը կը վերածէ, ասիկա ո՛չ միայն չարիք մը, այլ նոյն իսկ պատուհաս մըն է, զոր—եթէ հին ժամանակներուն մէջ ապրած ըլլայինք—աստուածներու բարկութեան արդիւնք պիտի նկատէինք. բայց տե՛ս որ այս տեսակ հրդեհ մը իր օգտակարութիւնը ունի չատ անգամ. վասն զի կը մաքրէ ամբողջ մէնոլորտը բոլոր այն ՀԱՄԱՍԱԿԱՐ միքրոպներէն՝ որոնցմով լեցուն էր այն եւ որոնք համաճարակ ախտերու ծնունդ տուած էին։

Ասկէ կրնանք հետեւցնել թէ Բարիի ու Չարին ստեղծողը մարդն է։ Եթէ ուղէ կրնայ բարիք յառաջ բերել եւ եթէ ուղէ կրնա՛յ չարիք հասցնել։ Կամ թէ, եթէ աւելի խորը թափանցիլ ուղենք, պիտի ըսենք որ ասոնք բառեր են միայն, որոնք պարագային համեմատ իրականութիւն կրնան ըլլալ եւ որոնք միջոցէ միջոց, մարդէ մարդ, միջավայրէ միջավայր կըրնան փոխուիլ։ Մէկդի թողլով բնութեան պատահարները, դէպքերը եւ իրողութիւնները, որոնք նոյնպէս կրնան այս մարդուն համար օգտակար ըլլալ, մինչ ուրիշի մը համար վնասակար, կամ այս երկրին համար արգասաբերութեան միջոց մը, մինչ ուրիշ երկրի մը համար երաչտութեան, փճացումի պատճառ մը, որոնց մասին մարդ ոեւէ պատասխանատուութեան բաժին մը չունի, պէտք է աւելցնել թէ մարդ իր ձեռքով գործած բոլոր գործերուն պատասխանատուն է, քանի՛ որ ինք ազատ կամք ունի եւ եթէ ուզէ կրնայ չարիք չգործել։ Թէ այս երկու ինքնածին գործօններուն եւ հակումներուն որն աւելի առաջին է մարդուն մէջ, ահա խնդիր մը, զոր կ՚արժէ ուշադրութեան առարկայ ընել։ Մարդը ի բնէ բարի՞ է թէ չար։ Մարդ բարի՞ կը ծնի թէ չար։ Որովհետեւ մարդը չարին աւելի հակամէտ է, ու ա՛նոր չատ չուտով կը վարժուի, չատեր կը կարծեն թէ մարդը չար կը ծնի, ու չար կը մեծնայ։ Մինչ ուրիշներ ալ կը պնդեն թէ մարդը բարի կը ծնի ու յետոյ կ՚ըլլայ չար։ Այս մասին Վոլդէռ կ՚ըսէ թէ մարդը ընդհանրապէս բարի կը ծնի եւ յետոյ կ՚ըլլայ չար, ինչպէս որ կ՚ըլլայ հիւանդ։ Եթէ մօտէն չօչափել ուզենք հարցը, կարծեմ իրաւունք պիտի տանք Վոլդէռի այս կարծիքէն։

Բայց ինձի համար և թերեւս ինձի հետ չատեր պիտի կարծեն որ, մարդը ո՛չ բարի կը ծնի եւ ոչ ալ չար։ Մարդը իր ծնած միջոցին իր գործարանաւորութենէն զատ կը բերէ իրեն հետ նաեւ ուղեղ մը իր գանկին մէջ եւ սիրտ մը իր կուրծքին տակ, որոնք իրենց յատուկ գործելու կերպը ունին։ Մարդուն էութիւնը կազմող տարրերն են ասոնք, եթէ մին կամ միւսը չըլլայ, մարդը անաւարտն տարրերութիւն մը չպիտի ունենար, որով միշտ գաճաճ եւ ստորին պիտի ըլլար ու միտք մը եւ սիրտ մը պիտի կրէր որ գաճաճ են, ստորին են, ապիկար են, որով եւ չարութիւն երկնող։

Ուրեմն մարդուն բարի եւ չար ըլլալը իր ձեռքն է։ Բոլոր զարդացած միտքերը ազնիւ սիրտերը, բարձր իմացականութիւնները բարի են, իսկ տգէտ միտքերը, անազնիւ սիրտերը եւ ստորին իմացականութիւնները չար են։ Միջավայրի, ընկերութեան, կեանքի պայմաններուն համեմատ մարդիկ կը փոխուին։ Լեռնցին միշտ կոչտ ու կոպիտ կը մնայ, հակամէտ՝ յարձակելու, կռուելու, կողոպտելու, մէկ խօսքով՝ չարիք գործելու։ Ստորին բնակութիւն մը, ստորին անհատներ միայն կը ծնի։ Սակայն երբ միջավայրը տակաւ փոխուի եւ քաղաքակրթուի, ընկերութիւնը ազնիւ անհատներէ կազմուի եւ կեանքի պայմանները բարեփոխուին ու դիւրանան, այն ատեն բոլոր մարդիկ բարի կ՚ըլլան ու ազնիւ միանգամայն։

Ժառանգականութիւնն ալ պէտք է նկատողութեան առնել սակայն։ Ասիկա չատ մեծ դեր մը կը խաղայ մարդուն կեանքին մէջ։ Վայրագ անասուն մը իր նմանը միայն կրնայ արտադրել. բնաւ տեսնուած չէ որ վագր մը ոչխար մը ծնի կամ հակառակը պատահի։ Այսպէս ալ վայրագ մարդ մը վայրագ զաւակ կը ծնի. բացառութիւնները ընդհանուր օրէնք չեն կրնար ըլլալ։ Այս սկզբունքով չատ անգամ մարդասպան մը մարդասպան կը ծնի, իր էութենէն բան մը կը թողու նորածինին մէջ, որ տարիներու ընթացքին մէջ, կը զարգանայ ու օր մը հասունալով կը գործէ այն ոճիրները, զորս երբեմն կը գործէր իր հայրը կամ մայրը։ Եւ փոխարդարձաբար, եթէ երբեմն բարի ծնողք մը չար զաւակ կ՚ունենայ, պէտք է նկատողութեան առնել նախ թէ ի՛նչ վայրկեանի պտուղ է այն, եւ երկրորդ պէտք է ուշադրութիւն ընել թէ ծնողքին բարութիւնը մինչեւ ո՛ր աստիճանի կը հասնի։

Ամէն պարագայի տակ մարդիկ երկու ճամբայ ունին, զոր կ՚ընտրեն իրենց հաճոյ երեւցածին պէս—բարութեան եւ չարութեան ճամբաները։

Քանի որ այս այսպէս է, ուրեմն մարդկային ընկերութեան չանքն ըլլալու է աչխատիլ գինքը կազմող բոլոր անհատները բարի ընել, եթէ կ՚ուզէ բարութեան աղբիւր ըլլալ։ Եւ բարի ըլլալուն առաջին եւ վերջին պայմանն է բարոյական կրթութիւնը։ Զարգացած մարդիկ ընդհանրապէս բարի են. բարձր իմացականութիւնը պայման է. բարութեան, ծորչափ մարդոց միտքերը չզարգանան, անոնք չար

պիտի բլլան, բարի տրամադրութիւն չպիտի ունենան. անոնց մէջ պիտի պակսի սիրտը, մարդը իրապէս մարդ բնող գործարանն՝ ով որ զարգացած միտք ունի, անի ազնիւ սիրտ, բարութեամբ բաբախուն հոգի մը կ'ունենայ: Համոզուելու համար թէ մարդուն բարի կամ չար բլլալը կախում ունի իր ստացած կրթութենէն, աւելորդ չէ հոս յառաջ բերել Ուրնանի յետագայ խօսքերը՝ որ մեզի հատար մեծ կարեւորութիւն ունին. «Պէտք է սա սկզբունքէն մեկնիլ թէ մարդը բարի չծնիր, եւ ոչ ալ դիտուն, այլ գիտուն բլլալու կարողութեամբ, թէ՝ իր մէջ գտնուած առաքինութեան սերմերը զարգացնելուն մէջ է խնդիրը, թէ մարդը իր բնարութեամբ չէ որ դէպ ի չարը կը դիմէ, այլ առօրեայ կեանքի մէջ ստիպողութեան, պարագաներու եւ մանաւանդ բարոյական դաստիարակութեան պակասութեան հետեւանքով»:

ԿՈՐԻԻՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏ

ՅԱՆԳԱՊԱՏՈՒՄ

ԱՆՋՐԵՒ ՊԻՏԻ ԴԱՅ . . .

Այգին պայծառ շողերուն տակ, քովէ քով,
Թարմ տարիքին խօլ, անդիտակ հաճոյքով,
Գարնան օր մը, ճամբուն մէջէն գաշտային,
Երկու ընկեր—Անտօն, Վիչէն—կ'երթային:
Անտօն, բնութեամբ շէն ու զբաղթ, անտարբեր
Շուրջի պատկերն ալ քով անթարթ կը լափէր.
Չէր դիւրագրած ու երազուն իր հոգին,
Ո՛չ ալ շատ տէր՝ սիրտն ու լեզուն իր խօսքին:
Ակնարկութիւն, հեգնանք, խոցեր, սուր կամ չար,
Չէր հասկընար, չէր գործածեր, չէր տեսնար . . .
Մինչ ընկերն էր, հիւանդ խրմոր, միտք խրթին,
Յոռետես ու կասկածոտ մ'որ իր չորս դին,
Կը կարծէր թէ մարդիկ բոլոր, անպիտան
Չեն քաշեր զինքն, տմէն օր նոր ցաւ մը տան.
Վրան խնդան, հեգնեն, ծաղրեն . . . և այս պատ
Վիչէնն ըրած էր սատկօրէն տարաբախտ:
—Անտօն, յանկարծ, դիտեց հեռուն...նուրբ ամպեր
Կ'երևային, թոյլ, թափառուն, տարուբեր.
Եւ պարզութեամբ յարեց. «Գէշ չան ասիկա՛յ,
Անձրե՛ւն է որ շուտ, անխափան, պիտի գայ...»
Վիչէն իսկոյն, դէմքով թրթռու, բարկացավ,
—«Անտօ՛ն, գիս բաղ կ'անուանես դո՛ւ, լաւ չէ՛ այդ . . . »
—«Բաղ կ'ըսեմ, ես, քեզի՛ համար . . . բայց ինչպէս . . . »
—Ո՛չ ապուշ եմ, ոչ ալ յիմար... դուն կ'ուզես
Հասկըցունել թէ ջուրերով անձրեւին
Երկրի վրայ լճակներ զով կազմելին
Եւ անոնց մէջ, թեւաբաբախ, սարկաւագ
Բադեր լող գան, ձայնեն ուրախ, վագ, վագ, վա՛գ...:
Բադի նման, տե՛ս, բան մ'ունիմ իմ քայլեր
Նախանձո՛ղ մ'ես իմ անունին . . . չէ՛ վայլեր»
—Անտօն, Վիչէն քաղաք գարձան երբ արագ,
Մրտերմութեան խզուա՛ծ դերձանն էր բարակ,
Եւ, իրարու ոսոխ անհաշտ, այն օրէն
Ի վեր մէկտեղ չը դացին գաշտ ալ նորէն:

ԱԼՓԱՍԼԱՆ

ՍՊԱՍՄԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

(ՎԷՊ)

Դ.

Արդէն շատոնց ի վեր Էվա կը սպասէր հոն տղեկը ծուխկերուն վրայ. անհամբերութենէն եւ սրտին նեղութենէն լալու անդիմադրելի փափաք մը կը զգար. բոլոր կաթ առնող կիները մէկիկ մէկիկ եկած եւ մեկնած էին արդէն. ամենքը հետաքրքրուած՝ հարցուցած էին թէ ի՛նչպէս կ'ըլլայ որ հոն կը գտնուէր ու գոց ըրածի պէս ամէնուն պատմած էր անփոփոխելի կերպով նոյն բանը, այնպէս որ ալ հիմա գլուխը լեցուած էր իր արտասանած բառերով եւ տեսակ մը անհանգստութիւն կը զգար ներսը:

Այդ օրը անձրեւը դադրած էր վերջապէս. բայց թեթեւ մառախուղը դեռ կը մնար չարունակական խոնաւութիւն մը տալով օդին այնպէս որ դժուարաբ կը շնչուէր. աշնան կարմիր արեւը անճառագայթ եւ ցուրտ՝ ուժգնօրէն կը գըծագրուէր գորշ երկնքին վրայ հաղիւ թէ տանիքները գունաւորելով ժժգոյն վարդագոյն ցոլքով մը, այնքան փափուկ որ փոխանակ տաքութեան զգայնութիւնը տալու ընդհակառակը զիւրաբեկ եւ վարանցուկ բանի մը տպաւորութիւնը կ'ընէր, ու այդ արիւնագոյն արեւը տխուր էր, անհունապէս տխուր ընդարձակ քաղքին վրայ, գրեթէ չարադուչակ:

Էվա երկայն սպասումէն յոգնած իր վրայ կը կքէր հետզհետէ. կէս օրուան մօտ ըլլալու էր արդէն. դայեակներ կիրակնօրեայ հագուստներուն մէջ անհանգչելի՝ զուարթօրէն կ'անցնէին պարտէզէն եւ կ'երթային եւ ամէն անգամ որ աւազը կը խշրտար հոն, Էվա գլուխը կ'երկնցնէր նայելու համար բայց միշտ յուսահատ, սիրտը արտիուն աչքերը կը փակէր թոյլ չտալու համար որ անոնք արցունքոտին. ա՛խ ինչո՞ւ եկած էր նորէն սպասման սրահին մէջ իբր թէ բաւական չըլլար հօթը ամսուան երկայն մարտիրոսութիւնը հոգ նոյն սրահին մէջ չոր նատարաններուն վրայ. րոպէ մը ինքզինքը բոլորովին կորսուած զգաց սրտին անպատում ցաւին մէջ բայց նորէն ոտքի ձայներ պարտէզին մէջ զինքը ցնցեցին. ալ այս անգամ ոտքի ելաւ եւ աչքովը սկսաւ փընտրել. Լէոնդինն էր. քանի անգամներ արդէն եկած էր անիկա սպասման սրահը կաթ բերելու, բայց որովհետեւ ուրիշ կիներ կային գոհացած էր միայն իրեն sur-nois եւ թուենաւոր նայուածքներ ուղղել. հիւսայ որ մինակ էր կրնար անիկա խօսք մը ուղղելու յանդգնիլ, ինչպէս պիտի հանդուրժէր հարցումի մը . . . Մէկէն փափաքը ուենցաւ մեկնելու առանց այլ եւս սպասելու հոն, միանգամ ընդ միշտ մեկնելու. անկապ մտածումներ արագօրէն անցան գլխէն. ինքն ալ պիտի աշխատէր եւ աղուն կաթը պիտի գներ. պիտի չանար պատրաստել ճիշտ հիւանդանոցի կաթին պէս. աղան առողջ էր, յետոյ Սատարօֆ խորհուրդներ կուտար իրեն եթէ պէտք ըլլար. բայց ո՞րկէ գործ պիտի գտնէր. աշխատելու տրամադրութիւնը բաւական չէ միշտ ու յետոյ Անտռէն, ա՛խ, չէ՞ միոր ի զուր կր սպասէր աշխատելու:

Էվա ինքզինքը զգաց պզտիկ, անկարող, գժբազդ, հալածուած անասունի մը պէս. խոնաւ քղանցքը սրունքներուր կը պաղեցնէր ու յանկարծակի ցնցումներ կը զգար ցուրտէն ու յուզմունքէն.

—Պարոն Բրացը ինչո՞ւ ուշացաւ արդեօք . . . մէկէն իր մկոտ հոգիին մէջ չորղիւն մը զգաց, արեւի ճառագայթի մը պէս տաք եւ կենարար, զգաց որ արիւնը աւելի արագ կ'անցնէր երակներէն ու արտեւանունքը փակեց աւելի աղէկ լիչողութեանը մէջ տեսնելու համար անոր աչքերը, անոր ոսկի նայուածքը:

—Անտարակոյս չեմ մեկնիր, անոր պիտի սպասեմ, պիտի սպասեմ:

Առանց մտածումի, առանց պայքարելու ատեն մը մնաց բնազդային հաճոյքով մը այդ աչքերուն հրապոյրին ներքեւ եւ իրեն թուեցաւ որ — այնքան յուզմունքը բուռն էր — Մաթէրնիթէի հին եւ սեւցած պատերը, պարտէզին վտիտ թուփերը ու ժժգոյն կանանչները, գորշ մթնոլորտը նոյն իսկ սպասման սրահը կը գեղեցկանային կ'այլափոխուէին անոր սիրելի ներկայութենէն:

—Ատուածս, հիմակ պիտի գա՛յ:

Անդադատանքով քառդին նայեցաւ. գլխագիր Բ. մը եւ Բրաց կարդաց, արդեօք ի՞նչ էր պզտիկ անունը. քիչ մըն ալ զբաղեցաւ վինտելու հաւանական անունը, տարտամ, խուսափուկ մտածումներով յետոյ մէկէն Սատարօֆին կը հարցընեմ, խորհեցաւ:

Այլ սակայն անմիջապէս Սատարօֆին անունը հմայաթափ ըրաւ զինքը. քիչ մնաց ցաւի ճիչ մը պիտի արձակէր. այնքան սիրտը սեղմուեցաւ ու աչքին ներկայացաւ իրենց սենեակը, Անտռէն յուսահատ եւ քիչ մըն ալ հիւանդ, ժժգոյն եւ նիհար դէմքովը, տեսաւ պզտիկ օրօրոցը ու մանկիկը, իր սիրելի մանկիկը ուրուն չէր մտածեր անդամ քիչ մը առաջ. սարսափած իր հոդեկան վիճակէն ուզեց նորէն փախչիլ ու նորէն զգայնութիւնը ուենցաւ պզտիկ ողորմելի անասուն մը ըլլալու զոր ամէն կոզմէ կը հալածէին անխնայ:

—Ա՛խ ի՛նչ ընեմ, ի՛նչ ընեմ:

Ծուխկերը կը դողդողային եւ պզտիկը կ'օրօրուէր մեղմօրէն. Էվա գլուխը պատին կռթնցուց եւ հանգչեցաւ քիչ մը:

Իր սահմանափակ եւ նախապաշարեալ միտքը աննկերելի յանցանք մը կը նկա-

տէր հոգւոյն վրդովմունքը ինչպէս կ'ըլլար որ ինքը հաւատարիմ եւ պարկեշտ կին մը կր մտածէր միւսին, անոր կախարդող աչքերուն. անտարակոյս այդ բանը կ'ըլլար հակառակ իրեն, ատիկա անգիտագրելի, անյաղթելի էր գրեթէ ֆիզիքական հպատակութիւնն մը, hypnotiséeի մը բացարձակ ենթակայութիւնը. տագնապի մը պէս էր որ այդ աչքերուն յիշատակը զինքը կր գրաւէր երբեմն այդ դեղին աչքերուն որոնց նայուածքը լուսաւոր չոդիւն մրն էր գրեթէ. առաջին անգամ անոնց հմայքը զգացած էր աշխատութեան սրահին մէջ (salle de travail*), իր ծաժանելի երկունքին մէջ. այդ աչքերուն անօրինակ ազդեցութիւնը այնքան ուժով եղած էր իր վրայ որ երկար ատեն զանոնք տեսնելու տենչանքովը տանջուած էր եւ չատ ազդէկ կը յիշէր որ երբ անիկա իրեն կր մօտենար ցաւերը կ'ամօքէին եւ գրեթէ թմրութիւն մը կը զգար անոր ներկայութեան ապահովութեանը մէջ։ Ա՛հ սակայն այդ գժուար օրը երբ միեւնոյն սրահին մէջ բազմաթիւ կիներ կը տանջուէին —փոթորկոտ օդին պատճառաւ չաւերը ժամանակէն առաջ ծննդաբերութեան ցաւէ բռնուած էին— ինքը, խեղճ, օտար կին մը, հեռու էր յանցաւոր մտածումներ ունենալէ այդ հասարակաց սրահին մէջ՝ ուր ցաւը միայն ֆիզիքական չէր իրեն համար։

Վայրկեան մը ներէն ապրեցաւ այդ օրը. կայծակները այնքան յաճախ եւ ուժգին էին որ կարծես կը բզկտէին երկինքը, գրեթէ միշտ կ'որոտար, հետզհետէ աւելի աղմկալի այնպէս որ հեղեղի պէս անձրեւին չառաչիւնը չէր լսուեր եւ միայն պատուհանները կը տեսնուէին ողողուած. դուռը ամէն բացուելուն նոր հիւանդ մը կը բերէին. անժամանակ երկունքներու պատճառաւ կիները չափազանց կը տանջուէին եւ այնպիսի ցաւի աղաղակներ ուներէին — մօրթուող անասունի դոռոմիներ որ դայեակները ամէն վայրկեան կուգային յանդիմանել կամ պաղատիլ հիւանդներուն որպէս զի այնքա՛ն չի պոռան չի սարսափեցնելու համար ապաքինութեան մէջ եղող կիները։

Հիւանդապահուհիները անփութօրէն կը կատակէին ծնող կիներուն հետ, անախորժ եւ լկտի խօսքերով. նորածիններ չտապով կը տեղաւորէին couveuseներու մէջ, անդին դրեթէ վիժած մր կը մեռնէր մօրը աչքին առջեւ եւ իր ճիչդ քովը կին մը քլօրոֆոռմի ազդեցութեան ներքեւ մեռելի պէս ժժգոյն երկնցած էր անկողնին վրայ. բժիշկները ստիպուած էին տգան յօշոտել որպէս զի մայրը ազատի. կը յիշէր դեռ արիւնոտ եւ անձեւ անդամները որ մէկիկ մէկիկ իրարու վրայ կը դնէին ու այնքան եղերական էին այդ պզտիկ էակին ջարդուած կտորները որ գարշելի ու immonde դէզ մը կր կազմէին մայրիկին անկողնին քովը. ու կը յիշէր նաեւ ամպերուն որոտումը, հիւանդներուն դոչիւնը, քլօրոֆոռմին հոտը որ մինչեւ իրեն կուգար բայց մանաւանդ կտրտուած նորածինին պլուխին տեսքը — կակուղ դրեթէ լպրծուն գլուխ մը թուչին վրայէն կիսովին կտրուած — զոր աւելցուցեր էին անոր մարմնոյն միւս կտորներուն վրայ, նուաղումի պատճառած էր իրեն վերջապէս ու հազիւ ինքզինքին եկած առաջին անգամ բլլալով տեսած էր Բրացը որ զինքը կը խնամէր եւ ալ չէր հեռացած քովէն մինչեւ վերջը։

Արդեօ՞ք ապականուած (pervertie) եւ բախտապարտութեան մը զգացումն էր, թէ պարզապէս աւելի ուժովին հպատակութեան բնազդը կնոջ մէջ որ զինքը ենթակայած էր Բրացին. Լվա մտքէն անդամ չէր կրնար անցունել վերլուծել իր զգացումը միայն անդիմադրելիօրէն զինքը զգացած էր անոր հրապոյրին ներքեւ, այնպէս որ իր երկայն ապաքինումին մէջ միայն զայն տեսնելու յոյսը կ'ոսկեզօծէր հիւանդանոցի մռայլ կեանքը եւ համբերութեամբ կը տանէր դժուար ծննդաբերութեան մր ցաւոտ հետեւանքները. ատիկա գրեթէ գրաւում մրն էր եւ Լվա այնքան կզգար թէ ինքն անորն է որ կուլար երկարօրէն կատաղութենէն եւ հաճոյքէն։

—Օ՛հ ինչպէս ջղոտ է սա պզտիկ կինը կ'ըսէին հիւանդապահուհիները որ մտքերնուն անգամ չէր անցներ եղածը։

Օրեր եղած էին որ մոլեգնօրէն նահանջած էր որովհետեւ անիկա ուրիշ հիւանդով մը աւելի զբաղած էր եւ նոյն իսկ փափաքած էր աւելի հիւանդանալ եւ ցաւիլ, ցաւիլ դիշեր ցորեկ որպէս զի անիկա յաճախ քովը գար։

—Խենդ չէ՞ր արդեօք . . .

Յետոյ եկած էին տենդագին օրերը, չնչերակին զարկերը արագացած՝ եւ յանկարծ fièvre puèrperaleը որ զինքը ղրկած էր կաթէն. հրաչքով մը ազատած էր մահուընէ ու աղկնալէն եաքը մէկէն ի մէկ անդրադարձած էր որ ապրելու ուրախութիւնը գրաւած էր բոլոր էութիւնը եւ կարծած էր որ խենդ մտածումները բոլորովին մոռնած էին այլեւս տենդին հետ. ալ վերստին եղած էր հաւասարակշիռ կին, ընտանիքի բարի մայրը եւ մայրական զգացումը այնքան բացարձակ էր իր մէջ որ բոլորովին ազատուած կարծած էր։

Աւելի ուշ՝ չաթաթ օրերու consultation ի միջոցին տեսած էր նորէն Բրացը հանդարտութեամբ. միայն միշտ պահած էր անոր համար ուժով համակրանք մը, այնքան աղնիւ եւ բարեացակամ էր ան բոլոր հիւանդներուն հետ։

Ու ահաւասիկ որ հիմա իր տագնապին մէջ նորէն կը զգար այն յիմարական ձգտումը դէպ անոր, անսահման տենչանքը անոր նայուածքին ներքեւ բլլալու իբր թէ այդպէսով par enchantement պիտի մոռնար իր բարոյական եւ ֆիզիքական ցաւերը ինչպէս այն ատեն, երկայն սրահին մէջ, որոտային եւ փոթորկոտ օրով։

Մեքենաբար գրկեց պզտիկը եւ օտքի ելնելով նահջաւ պարտէզին մէջ ու հազիւ ցաւը կրցաւ զսպել. հոն ածուի մը քով ներքին բժիշկ մր՝ Պարոն վալօն կր կատակէր Լէօնդինի հետ եւ Բրացը ալ անոնց քով կր խնդար։

Ան անհոգութիւնը այնպէս մը վիրաւորեց զինքը որ բոլորովին կարմրեցաւ եւ մինչեւ քունքերուն մէջ արագ տրոփումներ զգաց. նոյն միջոցին եռեւէն դուռը բացուեցաւ եւ կին մր ներս մտաւ դանդաղօրէն, չուարած.

—Ա՛հ անսիրտը, մրմնջեց Լվա ինքզինքէն եւած։

—Ինչ ըսիք հարցուց կինը վախկոտ ձայնով մր.

Եւ որովհետեւ Լվա չէր պատասխաներ՝ բոլորովին գրաւուած միւսէն այս անակնկալ պարագային պատճառաւ՝ կինը օտքի ելաւ եւ տխրութեամբ հարցուց.

—Հո՞ս պէտք է գալ։

—Ինչ բանի համար . . .

—Երբ մէկը ցաւէ բռնուած է։

Չկրցաւ վերջացնել խօսքը. կողերուն վրայ ձռեցաւ եւ կր հեծեծէր սեղմուած եւ չարունակական ձայնով մը։

Լվա մեզքցաւ զայն եւ արդէն մոռցած Բրացը ու Լէօնդինը ու միւս բժիշկը անոր հարցուց բարութեամբ.

—Շատո՞նց է որ ցաւերնիդ բռնած է։

—Երեկ դիշերուընէ ի վեր. քառորդը մէյ մր կը սկսի կոր . . .

Ասիկա տարիքոտ կին մըն էր թառամած դէմքով եւ չատ խեղճ երեւոյթով. լքուած մր անտարակոյս. ատիկա կ'երեւէր իր գառն բերանէն եւ համակերպած աչքերէն, որ ծեծ կերած չունի մը աչքերուն տխուր չեզոքութիւնը ունէին. ինչ անձանօթ հրայրք մը բեղմնաւորած էր այս գրեթէ պառաւ եւ անհրապոյր կինը որ մարդ կը զարմանար յղի տեսնելով . . իր սեւ չրյազգեստին տակէն որ չափազանց գործածուելէն կանանչի կը զարնէր փորը կ'ուռէր, ահագին ու այս սգաւոր մայրութիւնը հոգեւարքի մը պէս տխուր էր։

Անիկա միշտ կը հեծեծէր եւ գրեթէ կ'աչնար երկունքէն.

—Բայց Տիկին, հոս մնայր բանի մը չի ծառայեր, պէտք է consultationի սրահը մտնել։

Կատկածոտ նայուածք մը ուղղեց դրանը եւ մրմնջեց։

—Չեմ համարձակիր։

Լվա վեհանձնօրէն յառաջացաւ. դուռը հրեց եւ ըսաւ դայեակին.

—Օրիորդ, կին մը կայ որուն ցաւը բռներ է։

(*) Այն սրահը ուր տղաքը կը ծնին։

— Թող գայ։

— Ձի համարձակիր կոր։

— Անհաւասիկ մէկը որ գժուարահաճ է։

Անչնորհք ձեւով մը մինչեւ դուռը եկաւ.

— Դո՛ւք էք տանջուողը։

— Այո՛ օրիորդ։

— Երբէ՞ն ի վեր։

— Երէկ իրիկուընէ սկսաւ։

— Ինչո՞ւ աւելի կանուխ չեկաք. հոս եկէք։ Ցետոյ գառնալով Էվային հարցուց.

— Է դուք ինչ ընելու եկեր էք. առտուընէ ի վեր հոս կը տեսնեմ կոր ձեզի։

— Պարոն Հրայրն կը սպասեմ։

Դայեակը ծաղրական ձեւով մը աչքերը կէս մը գոցելով պատասխանեց.

— Ա՜հ, աղջիկս, երկար ատեն պիտի սպասէք, ձեզի մտածելու երեւոյթ չունի։ Հաւանականաբար չէր գիտեր թէ ինչ ցաւ պիտի պատճառէր. երբ տեսաւ Էվան լեցուն աչքերով եւ զղջոյուն չրթունքներով, անմիջապէս սիրտը չարժած աւելցուց։

— Ինձի նայէ՜ անգամ մը, պզտիկ, այսչափ քիչ բանի համար մարդ կուլա՞յ. հիմակ մէկը կը ղրկեմ զայն կանչելու. դուն ալ հոս եկուր։

Մեքենաբար Էվա մտաւ սրահը. երկայն սպասումի մը պատճառած ջղոտութիւնը զայն կը ցնցէր հեծկլտանքներէն ու յիմարաբար կուլար անիկա չկրնալով բռնել արցունքները որ երեսն ի վար կը վազէին արագ եւ դիւրին։

Ի զուր մտքէն կը կրկնէր։

— Ի՞նչ խենդութիւն այսպէս լալը, ի՞նչ խենդութիւն։

Նոյն միջոցին իր արցունքներուն մէջէն կը լսէր միւս կինը որ կը հարցաքննուէր։

— Քանի տարեկան է՞ք. ո՞ւր ծնած էք. ինչ գործ կ'ընէք. ձեր մօրը անունը, ինչ՞ն մնաց է մայրերնիդ. ո՞ր թուականին. հայրերնիդ . . .

Երբեմն կինը ցաւէն կը բռնուէր եւ պատասխանը բերանը կը մնար։

— Օրիորդ կը պաղատիմ, պիտի ըլլայ, Թրջուիլ կը զգամ կոր։

Անտարբեր դայեակը կը սպասէր որ ցաւը անցնի. խեղճ կինը կը գալարուէր աթոռին վրայ, անհանգիստ դիրքի մէջ. եւ երբ քիչ մը կ'ամոքուէր դայեակը կը սկսէր.

— Ամուսնութեան վկայական ունի՞ք։

— Ոչ օրիորդ։

— Ըսել է չէք ամուսնացած։

— Ոչ . . . այո՛. հիմակ ձեզի կը բացատրեմ օրիորդ, պիտի տեսնէք օրիորդ . . .

— Բայց այդ բանները ինձի պատմելու պէտք չկայ. ամուսնացա՞ծ էք այո՛, կամ ո՛չ։

— Ներեցէք օրիո՛րդ պէտք է ըսեմ . . .

Ոտքի ելաւ եւ դիմացը կը նայէր դող ելած կամ աւելի ճիշդը ապուշցած, աչքերը վարագուրուած. մէկէն ճիչ մը արձակեց ուժգին, յիմարական, վայրենի ճիչ մը եւ երեսին վրայ գետորեցաւ գետին, անտանելի գալարումներու մէջ։

Դայեակը այս անգամ փութկոտութիւնով մօտեցաւ երբ արդէն դուռը աղմուկով կը բացուէր եւ Պարոն Հրայր ներս կը մտնէր։

ԶԱՊԵԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

(Շարունակելի)

Նոր Գիրքեր

Ա. ԼԷԼՈՒԻԱ. ՅԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԳՐԵՑ՝ ՈՒԽՏԱՒՈՐ, Կ. ՊՈԼԻՍ 1903

Ալելուիա՜ն եաք Ալէ՜լուիա յերուսաղէմ. Տարրերութի՞ւն, բառի մը յաւելում եւ երկարի մը տեղափոխումը գրեթէ։

Ինքնին, Ալէ՜լուիա յերուսաղէմն ալ իննեակ մըն է, նիւթով թէպէտ ո՛չ իմաստասիրական, բայց բովանդակութեամբ՝ բանասիրական՛ն ալ, բանաստեղծակա՛ն ալ։ Ասոր մէջ ալ կայ Անհուն, Բովանդակին, Աստուածոյ, Գեղեցիկին, եւ իմաստասիրական իննեակը կազմող միւս տարրերուն վերլուծումը. հոս ալ քննասէրը կը գտնէ փետրաթաթ եզած կոյս ներշնչութիւններ, Աստուածաչունչի իմաստուն ժողովուրդին համար կարդացուած երանի՛ներ, Աստուծոյ գոգին մէջ մտած ըլլալու զգացողութիւններ, հներեւոյթներ պարունակող գմբէթներուն ներքեւ կատարուած խոկումներ, փիլիսոփայի հոգեւար տրամութիւններ, կամ անքննելի Աստուծոյ առջեւ ծնրադիր աղերսանքներ — ինչպէս, միւսին մէջ, կար երանական սօսափիւնը, որ աչխարհակալած էր վերացեալին բովանդակ էութեանը մէջ, կամ թէ՝ այն անգոյն վայրը, որ ժամանակին հետ յարախառնուած՝ կը բիւրեղացուներ անեղր լռութիւն մը, ուր ինք մնացած էր, իբր մչտնջեան բովանդակին մէջ հեւացող գիտակցութիւն մը . . . ։

Միայն թէ, բնականաբար, բոլոր այս բնազանցական ոլորտը աւելի՛ պարզուած, չօշափելի դարձած ու նիւթին պատմական ու տեղագրական հանգամանքին յարմարցուած։

Ալէ՜լուիա յերուսաղէմի կողքին վրայ անսքող «Ուխտաւոր»ը կրնայ վայրկեան մը միայն վարագուրել անոր 160 էջերէն յորդող իմաստասիրական ցայտքերը, բայց երկու էջ կարդալ կը բաւէ «Ակուռիա»ը յիշելու համար անմիջապէս։

Տարօրինակ միտք մըն է այդ Մրմըրեանինը, որ լոյսի արագութեամբ կը սահառնի գաղափարներու ամէնէն անկապակից չարայարութեանց մէջ, հիմա կը քերթէ, պահ մը ետք կը հաշուէ, հոս կ'իմաստասիրէ ու քիչ մը անդին կը պեղէ Յ. երկիրը, երկրաչափ հնախոյզի մը խըղճամտութեամբ։ Այս տեսակէտով նորօրինակութիւններ են՝ ի մէջ այլոց՝ իր գրքին 19րդ եւ 20րդ էջերը, որոնց մէջ, մինչ բանաստեղծին աչքը՝ արցունքով ու միտքը՝ անհագորդ մտածումներով լեցուած են Մեծն Իպոկրատի ծննդավայրին (կոս կղզի) ի տես, եւ ահա, իւղի կամ ձէթի վաճառականի մը նեղինակութեամբ կ'ըսէ. «Ինծի կը թուի թէ միայն Արչիպելագոս, առանց Պաղեստինի կը հայթայթէ Ասիայի եւ Եւրոպայի մէջ սպառած ձէթին ու պտուղին երեք չորրորդը. եւ մեր վաճառականները ինչպէս միշտ՝ նոյնպէս եւ այժմ թողած են ձէթն ու ցորենը, եւ հիմայ ալ զորգի մը եաեւէն ինկեր են զրագէտի (?) մը մոլեռանդութեամբ.» Ու պահ մը ետք, նորէն բանաստեղծութիւն, խորհրդածութիւն, զգացումներու յորդութիւն, լուսերդակ Շնորհալիին «Առաւօտ լուսոյ»ին սրտեռանդն աղօթերգութիւնը։

Անզուգորդ գաղափարներու նոյն չաղկապումը մանաւանդ գրքին 30րդ էջին վրայ, ուր այլազան խոկմունքներու եւ ինքնամփոփ աղօթքի անդորրոյ խնկումներուն մէջ Ուխտաւորը կը նկարագրէ.— Ահա կը զարնէ մօտի քամբանան ծանր ծանր եւ կը լեցուին աչքս, որ երե՛ք տարի է հարկեալ ու պայմանեալ ակամայութեամբ մը չեմ մտած Հայ եկեղեցին . . . կը մտնեմ հոն՝ այդ տարտամ ու խոնարհ յարկը. «Նորոգեսցի որպէս արծուոյ մանկութիւն քոյ՝» առաջին մխիթարական ձայնն է որ կը բախէ ականջիս եւ սրտիս՝ Սաղմոսի հզօր տողերէն . . . ։

Ի՞նչ կ'ըսպասէիք այս չա՛տ քնարերգական տողերէն վերջ. Թերեւս նկարագրութիւնը այն մխիթիք մթնոլորտին, ուր՝ երկար հեռակայութենէ մը ետք՝ կը մտնէ դարձեալ հաւատացեալ հոգին։ Բայց ահա, նոյն ինքն գիրքէն կարդացէք.—

Եաֆայի նաւընջեներեց պարտէզներէն տարին 500,000էն 800,000 մնտուկ (մէկ մնտուկը 100—120 հատ) նարինջ կը յղուի Եւրոպա եւ Ամերիկա։ Այդ նարինջներն են քաղաքին գլխաւոր նիւթը վաճառականութեան։

Ուխտաւոր-կրօնական եւ միանգամայն ուղեւոր-վաճառական մը (commis voyageur) չէ՞։

11րդ էջէն կը սկսի Եյլեսպոնտոսի նկարագրութիւնը, զուտ քերթողական, եւ ուր հետզհետէ կերեւան ձիթաւէտ պարտիզագործ Լեսբոսը եւ Միւսիոյ նախաքրիստոնեայ անձեր ցաւագները որոնք ջրաձեմ չաւիղին կուտան լայն պէսպիսութիւններ՝ բոլորն գանգրիկ կղզիներով, յատակի ալիքներուն բազմավէպ բանաստեղծութեամբ, կոնաձեւ լեռներու մերթ ցած եւ մերթ ցից յատակ երեւոյթներով եւ ջերմացեալ երկինքի մը ջերմերմ պահակերութեամբն անհուն, որ գուրգուրալով կը հսկէ բարձրէն՝ զուսպ բռնելու համար ուխտական նաւին ներքեւ հինինալով հերձուող անկայուն տարրը . . . ։

Եւ ահա անմիջապէս վերջ երկրաբանական տեսութիւն մը պիտի գտնէք, ամբողջ երկու էջ, ուր բացատրուած է աշխարհագրական «երեւոյթներուն էութիւնը»։

Կամ բանաձք 104րդ էջը, ուր կը խօսուի Ռիմիէյի լքեալ վանքին եւ մասնաւորներու հայ ընծայարան մը հաստատելու գաղափարին վրայ ու այդ առթիւ ամբողջ էջ մը նուիրուած է հասկցնելու համար թէ մասնաւորութիւնը բացարձակ գիտութեան, փիլիսոփայութեան, հայրապետութեան եւ ազնուականութեան հակառակ չէ եւ կը հարցնէ. «Ո՞րն է արդեօք Ադամ, Նոյ, Հնդկաստանցի կամ Եգիպտացի քուրմ, Պիւթագոր, Պղատոն, Իպոկրատ, Քիւննէ, Պլուտարք, Բասթէօռ, Լուսաւորիչ, Օձնեցի, Շնորհալի, Նեւտըն, Ֆրանքլին, եւայլն ըլլալ, համոզուելու համար թէ մարդիկ՝ իրենք եւ իւրաքանչիւրը կրնան ապրիլ։

Եւ ահաւասիկ բազմակողմանի հայեացքներու ու հանրագիտական ծանօթութեանց այս խառնակ կուտակումը թէպէտ պատճառ կրլլայ որ գրական երկ մը վերծանելու յաւակնող ընթերցողը քրմինչիւնով ու մերթ ընդ մերթ՝ անախորժ տպաւորութեամբ մը աչքերը վերամբառնայ, միւս կողմէ կարելի չէ անտեսել որ անոնցմով Ալէ՛քսիա յերուսաղէմ եղած է տեղագրական, բանասիրական, բանաստեղծական, գիտական, աշխարհագրական ու երկրաբանական՝ նաեւ ծանօթութեանց հաւաքածոյ մը, ամէնքն ալ վերաբերող Պոլիսէն Երուսաղէմ ճամբուն՝ եւ կամ Բրիւտոսի ծնած ու ապրած երկրին։

Հատորին ինը գլուխներէն առաջինին մէջ նկարագրուած է «Կոստանդինուպոլիսէն ի Յոպպէ» չաւիղը, որուն մէջ սա պէս պէս դեղեցիկ տողեր կան.

Երբ նաւը՝ թէ՛ քեռով թէ՛ ճամբորդներով գրկալիր՝ ժամը տասնուվեցին կը սկսեր շարժիլ Ոսկեղջիւրի գոգէն դէպ ի ափնագեղ Մարմարան՝ Վոսփորի եւ իր ոսկեփոր մայրաքաղաքին հսկայագեղ թևերն ի զուր կարկառեցան՝ իրեւ ծնող հարազատ՝ վերջին անգամ մը ևս փորձելու համոզել ու պինդ բռնել դիս չբաժնուելու համար երենցմէ։ Հարկէն առաջ տուրք պարտք մը հին ուխտ մը՝ լծուած սուր որոշումի մը՝ կը մղէր սիրտս ու միտքս դէպ ի վար, հարուած ջերմ ու վաղնջուց քաղաքակրթութիւններն որդող գաւառները։

Ու մանաւանդ, յուզիչ չէ՞ք գտներ սա հրաժեշտը՝ Պոլիսին ու Ս. Պարթենոպէին—Սկիւտարի, որուն բարձանց վրայ մենիկ բնակեցութիւն մը ունի հեղինակը։

Մնա՛ բարեաւ, Պոլիս, քաղա՛քդ հին և հըսկայ, ուր ծնայ և սնայ. Քնա՛ բարեաւ այս չորրորդ անգամ. (Մրմըրեան 2 անգամ Անգլիա, և 2 անգամ ալ դէպ ի Երուսաղէմ՝ ճամբորդած է) մի՛, մի՛ այլ ևս բանար քու բարդ ի բարդ գեղեցկութիւններդ բնական և արուեստական, որոնց համար ա՛լ սիրտ չունիմ ես, որոնք վերջալոյսի մարած շլացներով զո՛ւր կը մրմնջեն ինձի բաներ մը։ Ես քու ծովածուփ ու ոսկեծուփ թևերուդ մէջ թափած եմ շա՛տ քրտինք, շա՛տ բան, շատ խօսք ու չեմ փոխարինուած յուշիւ չափ . . . ։

Ինչո՞ւ եւ որի՞ այս դառնացած ատելութիւնը, քամահրանքի այս պոռոտ ածանո՞ր համար արդեօք որ ընթերցասէր հասարակութեան մը ստուար մէկ մասը չէ հասկցած նչանակութիւնը իր անժամանակ թափառումներուն՝ իմաստասիրական եւ բնազանցական անեզր ոլորտներուն վրայ. կամ անո՞ր համար արդեօք որ — ինչպէս նոյն ինքն Մրմըրեան կը պատմէր ինձ մէկ քանի ամիս առաջ — քսանի չափ աւելի կամ նուազ ընդարձակ աշխատասիրութիւններ՝ թարգմանուած ու ինքնագիր՝ բազմաթիւններ՝ թարգմանուած ու ինքնագիր՝ բազմաթիւ վոլիւմներուն տակ կը հեծեն, ձեռագիր վիճակի մէջ, սպասելով Մամուլին մրոտ համրոյրին, որ կենդանութիւն պիտի տար իր Տաղերուն (1874-1898) կամ 1892ի փիլիսոփայական խօսքերուն, բայց մանաւանդ՝ Լ. Ռընանի (Սեմական ժողովուրդը հանդէպ քաղաքակրթութեան պատմութեան) Պուալոյի (Արուեստ Բերթողական) Վոլդէռի (Հէնրիական, Գլ. Ա.) Ի. Թէնի (Պատմութիւն անգլիական գրականութեան) Ժանէի (Պատմ. Փիլիսոփայութեան, զոր թարգմանած է Գեր. Եղիշէ եպիսկ. Դուրեանի հետ) Քարլայլի (Դիւցակրօնութեան երկրորդը) Էմերսոն Պըրքի (Թուղթ Ֆրանսական յեղումին), Վէպերի (Հին աղգաց պատմութիւն) Մօնդէսքիէօյի (Մեծութիւն եւ Նուազում Հռոմայեցւոց) եւ ուրիշ հին մատենագիրներու իր աշխարհաբար բազմաշխատ թարգմանութեանց։

Այսպէս կամ այնպէս, Մրմըրեան կը մնայ սակայն այն դառնացած բայց ժրաջան աշխատողը, որ գրեթէ ամէն տեղ հրապարակն ու ասպարէզը չի լքեր, որ այսօր «անգիտակցութիւն»ները կը սիրերգէ եւ կը փառաբանէ, որ երէկ փորձեց ի լոյս ընծայել իր Հոգեկանութիւն եւ Նիւթականութիւնը — իմաստասիրական տետրակ մը՝ 1897ին հեղինակուած։ Վաղն ալ, ապահո՛վ, նոր երկասիրութեամբ մը պիտի ստուարացնէ իր ձեռագիրներու ծրարը։

Բայց պէտք է աճապարել Պոլիսէն Յոպպէ չաւիղին վրայ. այս ընթացքով վարչութեան երուսաղէմ ղրկուած պատուիրակը մեզմէ առաջ պիտի հասնի Ս. Երկիրը։

Ալէ՛քսիա յերուսաղէմ ի Բ. գլուխը կը գրաւէ Յոպպէէն մինչեւ Ս. Յակոբեանց վանքը ճամբուն նկարագրութիւնը, քերթողի տպաւորութիւններով պիտակուած։ Կարգանք առաջին տողերը.

Եաֆա՛.

Զայրին պէս—եաֆա—զուսպ և ամփոփ քաղաքիկ մը. արտաքուստ տեսիլքին ալ՝ նշանակութեանը չափ սիրուն և նկարչադեղ, կառուցուած սուր և զուարթ բլուրի մը վրայ, որ իր սանդղաձև ելեւէջներուն վրայէն ալեկոծումէ ազատած նորհարսի մը ծափիկ ցնծութեամբ կը նայի ու կը խայտայ կատաղի ծովը ի վար։

Այլ մանաւանդ սրտաչարժ է Սիօն՝ Ս. Յակոբեանց վանքը ժամանումը. վերջալոյսի պահն է, եւ Ուխտաւորը ա՛լ բոլորովին լեցած՝ կը խնդրէ նախ եկեղեցին մտնել. խոնարհ հին դռնէ մը խոնարհելով կը մտնէ հոն ուր վերջալոյսի անփակ չողերուն փոխան՝ մշտալոյս կանթեղներու ճառագայթներով պլպլացող տաճարը կայառաքելահիմն։ Ու՝

Աւագ խորանի մեծամած տեսիլին առջեւ, որ ունի անդէնի մը տարտամաթիւնը և Գլխադիր զարմանագործ մատուռին քովինքը՝ երկինքի և շուրջ վայրերուն վրայ ակնարկ մը մահկանացու, մրմունջ մը հիւանդ և երկու կաթիլ արտօ՛սր (որուն մէջ ծրարուած է խաչակոհակ կեանքի մը բովանդակ ալեկոծութիւնը) և ահա կը զգամ որ ա՛լ գոդն եմ Աստուծոյ, այսչափ մը վայրկեան երանութիւն ալ ինծի։

Հատորին երրորդ գլուխը՝ «Աչք մը Բեթսաղէմի վրայ» ամէնէն հնախօսական եւ նկարագրական ակնարկ մըն է Ս. Գերեզմանի Տաճարին եւ Ս. Կուսի Եկեղեցիին վրայ, իր կցորդներովը հանդերձ։ Ս. Երկիրը ուսումնասիրող Եւրոպացի հին ու նոր մատենագիրները վկայութեան կանչուած են հոս. ու Տօքթըր Ռլարքէն մինչեւ Շատոպրիան, Լէվին, Ուիլկըմս, Շիք ու Ռըլէրմըն կանօ, Ուխտաւորին միտքը կրզբաղեցնեն։

Չորրորդ գլուխը մէկ երկու քայլի վերադարձ մըն է դէպի քերթողական սահմաններ. Սիօնը, Անքննելին Աստուած։ «Հոս չէ՞ր որ մարդկային ամէնէն նախնական զգացումներուն եւ ներշնչումներուն մեծ Տեսիլը լծորդուելով մարդկային ամէնէն խորունկ հին ու նոր փիլիսոփայութեանց հետ եւ տարրակցելով ներդաշնակուելով անոնց՝ հին եւ նոր կատարներուն մէջ Ս. Հոգի, Ս. Շունչ, Ս. Իմաստութիւն, Ս. Ջօրութիւն, Ս. Բան Աստուծոյ ըսուածը՝ անձնաւորեալ իմն . . . իջա՛ւ, ներգործե՛ց, հրեղինաբար մաքրեց եւ խորոյն Աստուծոյ տեսանող յարդարեց պարզ ու ձկնորս մարդոց եւ անոնց հետեւողներուն հոգիները։ Աստուածաշնչական այդ յարկին մէջ՝ ես, ուխտաւո՛ր իմաստասէր, կրեցի սօսափիւնը չէզոք եւ խորունկ խորհուրդի մը, որմէ ծնունդ առին աճեցան ու երկնարերձ ճաճանչաւորեցան այնքա՛ն նուրբ խորհրդաբանութիւններ եւ կրօնք մը մաքուր եւ ամէնախորհո՛ւրդ։»

Իսկ հինգերորդ գլուխը՝ —«Համբարձում կամ Լեառն Զիթենեաց»— ամբողջական մխրճում մըն է բանաստեղծական ու նըկարագրական նրբերանգներու երանգապնակին մէջ. եւ այդ անդիտակից մըրրճումէն հանելէն հիանալի էջեր ծնած են, որոնց մէջ ղգացումի եւ ներդաշնակութեան գիրկընդխառն վերամբարձումը կայ, ա՛նքան բնական, որքան թերեւս անբնական կը թուէր Յիսուսի համբարձումը Զիթենեաց Լերան վրայէն։ Ճաշակ մը առնելու համար կարդանք 81րդ էջը.

Ասիոյ այս եզերական ցամաքներուն վրայ ափրիկեան դրացի տապն ու չնչմունք անապատական՝ իրենց պարբերական հոսանքով դրոշմած բնակացուցած են սահարայական գոյն և բնութիւն մը անժպիտ։ Այդ խոպան բլուրներուն անջրպետներէն՝ որ ուրեք ուրեք կը ցոլան Մեռեալ ծովէն

աղտիպալ պատառիկները, և կը խուսափին հուպ ընդ հուպ՝ անոր կրկներեւոյթներու մը պէս՝ տեղի տալով Մովսէսեան հակայաշար լեռներու երեւոյթին, որ կը ըռնէ ըսվանդակ հորիզոնն արեւելեան՝ անտեղիտալի սահմանագլուխի մը պարփակումով: Անո՛նց անո՛նց մէջն է ցանկալին Նաբաս . . .

Սիօ՛ն, լեա՛ռն Ցիսուսի, լեա՛ռն անարատ, օրհնեցէ՛ք, գովեցէ՛ք զայն յաւիտեան եւ Ուխտաւորը՝ վերացած, փորմարդկայնացած, յաղթական կեսարի ձայնով երբեմն այլափոխելով կը գոչէ. Հասի՛, Հայեցա՛յ, Հիացայ:

Վեցերորդ (Սարոնի դաշտը) եօթներորդ (Սողոմոնեան Տաճարը) ութերորդ (Բէթղէհէմ) եւ իններորդ (Աւազանք Սողոմոնի եւ Բերրոն) գլուխները մի՛չտ աւելի կամ նուազ իմաստասիրական, նկարագրական եւ հնախօսական էջեր կը կազմեն, Անոնց մէջ ալ, ինչպէս արդէն ամենուրեք, բազմապատկող քաղաքակրթութեան մը կաչկանդումներէն ընդվզող ուխտաւորի հոգին կը սաւառնի Սարոնի դաշտին Ռէմլէի, Յորդանանի, Լադրունի, Բերրոնի, Պաղեստինի, Բէթղէհէմի վրայ, հոն ուր Ցիսուս մը ծնաւ եւ հրաշագործեց, ու կը գոչէ.—«Ո՛ր բնութիւն, դո՛ւ դո՛ւ միայն չես ունայնութիւն:» Բայց այս մարդը, միտդրէք, հարկաւ Լոնտոնի հոյակապ չէնքերն ալ տեսած է, Ուէսթմինսթըրի Աբբայարանն ալ, Թէմիս գետն ալ եւ անչուչտ Հայտ Բարքն ալ:

Ալէքսիա յերուսադեմը ոչ միայն նիւթի եւ իմաստի տեսակէտով պատկերալից է, այլ եւ տպագրութեամբ ու ոճով. կոկիկ գիրք մըն է, փայլուն թուղթով եւ պատկերազարդ. «Աւազ դուռն Ս. Յակովբայ վանուց»ը հոյակապ հնութիւն մըն է. «Ս. Յակոբայ տաճարին աւազ խորան»ը՝ լուսայորդ ու խնկաբեր: Իսկ «Լեառն Սիոնի» եւ «Լեառն Ձիթենեաց»ը Ս. Երկրին ամէնէն աւելի թելադրող ու հմայող քնաքան տեսարանները կը ցուցադրեն:

Այլ մանաւանդ պատկերալից է այն ոճը զոր Մրմըրեան գիտէ գործածել. ուրիշներու գրիչին տակ այդ անստորակէտ ու անվերջակէտ չնչասպառ նախադասութիւնները բաւիղներ պիտի ըլլային անտարակոյս, ուր յստակութեան նշոյլն անգամ չկայ. բայց հոս պզտիկ ճիգ մը կը բաւէ վայելելու համար ինքնաբուղխ ներդաշնակութեան համերգը: Արտայայտութեան ձեւեր ունի ան, որոնք ամբողջ հատուածներու խտացումներն են եւ փարաւախներով տարածութեանց միավանկ նըկարագրականները. այսպէս, հողերանգ առաստաղ, ալինագեղ Մարմարա, վարսագեղ հրեշտակարօն ոուս քահանայ, լուսահարսնացեալ դիցուհի, ընկերհաչափիկ կենցաղ, ժիրաժիր նաւ, չառագեղ առաւօտ մը քահանայապետական մեծվայելչութեամբ, մեղկաչօշափ բարբառ, խորհրդագեղ մութ, ծափիկ ցնծութիւն, մոլեփրփուր բախումներ, հոգեհար տրտմութիւն, սրբատակաթ ներշնչութիւն, թիկնեղ կոհակ, թափառալոյս կանթեղ, եւն. եւն., ճարտար վրձիններու յատուկ երանգներ են, որոնք ընթերցողին մաքին աչքեւ կը բերեն անմիջապէս նկարագրուած իրը, ու անոր հոգին կը հրճուեցնեն:

Պէտք է երախտագէտ աչքով նայիլ ուրեմն այդ արուեստագէտին, որ իր ցեղին ինքնատպութիւնն ունի եւ իր հաւատքին հզօր զրկափարոսը:

ԼԵՒՈՆ ՓԻՐԻՇՃԵԱՆ

ՓՈ՞ՐՁ ԹԷ ԿԱՏԱԿ

(ՆՈՐԱՎԷՊ)

Ա.

Բալմիէները, կանանչ արեւանոջներու պէս բացուած մեծ տերեւներով, հաճելի զովութիւն մը կը տարածէին պարտէզին մէջ եւ սակայն բաւական տաք էր յուլիսի այդ օրը, այնքան որ իրիկունը մօտ էր եւ տակաւին Բրինգիքօն իր կանանչութեան մէջ խանձարուրուած կը քընանար խաղաղօրէն: Լիւսի Բէնտիկեան նեղացաւ. ախորժանօք կերուած ճաշին եւ երկար տիւանդորրի մը յաջորդող թըմրութիւնը, թեթեւ գլխացաւով մը, անհանգիստ կ'ընէր զինքը եւ իրեն կուտար ննջասենեակին մէջ փակուելու երկիւղը զոր նուաճել կուզէր: Դաւաթ մը զօնեաք խմեց, բայց իր արտեւանունքները կը ծանրանային. այն առեն պարտէզ իջաւ, պտոյտ մը ըրաւ մեծ աւազանին չուրջը եւ յաւերժահարսի մը պէս որ երազէն կարթննայ, դեղին վարդ մը փրցուց եւ կուրծքին անցուց զայն:

Ֆիլ մը ինքզինքը գտած կը զգար հիմա: Ծովէն ափ մը հով եկաւ իր հեչտօրօր կուրծքը ուռեցուց եւ վարդը, արեւին տակ թժրած, արթնցաւ հոն բուրմունքի խռովիչ արտաշնչումով մը: Այն առեն, Տիկին Բէնտիկեան յառաջացաւ պարտէզին այն կողմը ուր նստելու սովորութիւն ունէր ամէն անգամ որ ուզէր կարդալ: Եղեւնափայտէ աթոռը հոն էր դրուած, տանթէլներով չրջապատ իր պզտիկ վրանովը եւ հեռուէն թեւերը բացած պէս կը սպասէր անոր մարմինը գրկելու: Մանկամարդ կինը մօտեցաւ եւ չրջազգեստի խարշափուն հանգրիճումով մը տեղաւորուեցաւ աթոռին մէջ, ոտքը ոտքին վրայ դրաւ եւ գլուխը դէպի ետեւ չղթայած երկու ձեռքերուն կռթնցնելով երազային դիրք մը տուաւ ինքզինքին, գոհունակութեան ժպիտով մը: Ծովը, արեւին յորդ ճաճանչներուն տակ կ'ոսկեզօծուէր, կը դողդղար մերկ մարմնոյ մը պէս:

Եթէ Լիւսի Բէնտիկեան իր օրագիրը ունեցած ըլլար, սապէս հատուածներ գրուած պիտի ըլլային հոն:

«. . . Այս կեանքը անտանելի ըլլալու չափ գառն կ'երեւայ աչքիս օր օրի. երջանիկ չեմ. միօրինակութիւնը պիտի ըսպաննէ զիս. կը զգուիմ կոր ամէն օր միեւնոյն մարդոց հետ խօսելէ, անոնց անճահ ու կեղծ լեզուապայքարը մտիկ ընելէ: Այս մթնոլորտը աղտոտ, վատառողջ բան մը ունի եւ որուն մէջ կը վախնամ որ հոգիս խամրի հետզհետէ: Ահա հինգ տարի անցաւ ամուսնութենէս ի վեր, բայց եզա՛ւ արդեօք ուրախութեան օր մը ինծի համար, չգիտեմ. այն պերճանքը եւ հարբուտութիւնը որոնց կը բաղձայի աղջիկնութեանս, արժէք մը չունին ալ աչքիս. անոնց տիրացած ըլլալո՞ւս է արդեօք այս զզուանքը, ո՞վ գիտէ. կը զգամ սակայն թէ սրտին մէջ պարապ եւ կոյս անկիւն մը կայ դեռ, տենչանք մը՝ զոր իրականութեան մէջ այնքա՜ն անյաղթելի կը թուի ինծի եւ երազներուս մէջ միայն իրականանալի . . .»

Ուրիշ տեղ մը.

«. . . Սիրելու եւ սիրուելու վախը կ'ապրի դեռ իմ մէջս, բայց այդ երազը, որքան ալ տաժանելի, երջանիկ վայրկեաններ կը հայթայթէ ինծի եւ օրերով կը տանիմ անով, մինչեւ որ տխուր իրականութիւնը գայ պաշարէ զիս զարձեալ:

«Բայց վերջապէս պիտի յաղթեմ ամէն բանի եւ պիտի սիրեմ զայն այո՛. պիտի սիրեմ այն աղնիւ երիտասարդը զոր ճանչցայ հազիւ եւ որուն մաքուր եւ իրեն պէս զգայնոտ բառերը խռովեցին ու յափշտակեցին զիս վայրկենապէս կը սիրեմ զայն արդէն եւ իր մէկ նշանին կը սպասեմ ի-

րենը ըլլալու համար, երկար երազանքէ մը յանկարծ արթնցողի չփոթ ու տխուր վիճակը ունիմ հիմա արդարեւ, բայց մինչեւնոյն ատեն այդ երազը չլքելու, չկորսնցնելու ջանք մը կայ ներսիդիս որ սիրտս կը հատցնէ, կը յուզէ զիս, անբացատրելի հեշտանք մը, երջանկութիւն մը տալով ինծի միանգամայն . . .»

Օր մըն ալ.

«. . . երէկ դարձեալ տեսայ Արչակը եւ երկարօրէն խօսեցանք մերթ բարձրաձայն, մերթ առանձին երբ ամուսինս պրիջ կը խաղար անդին ուրիշներու հետ. ա՛հ, որքան կը վախնամ կոր, այն մտածումը թէ ամուսինս կրնայ կասկածիլ մեր վրայ, աստկապէս կր խոովէ զիս. երկդիմի բառ մը, գաղտնի ժպիտ մը պիտի բաւէր արթընցնելու համար այն նախանձը որ կը քնանայ այդ մարդուն մէջ։ Մնաց որ մեր մտերմութիւնը չատ նոր է եւ դեռ կը տարակուսիմ Արչակէն. Թերեւս չի սիրեր ես եւ կը նկատէ զիս մէկը իր միջավայրի բոլոր միւս կիներէն որոնց հետ այնքան հեշտ է սիրաբանելը եւ դիւրին. իմ ընելիք զոհողութեանս առջեւ, անոր սէրը տակաւին չատ աննշան կը թուի ինծի . . .

«Բայց, որքան կը սիրեմ զինքը, եւ որքան ալ կը վախնամ կոր. արդեօք ան ալ կը սիրէ՞ զիս . . . :»

Բ.

Այս մտածումները, զգացումները գըրուած ըլլային թէ ոչ, եկեր պաշարեր էին այդ օրը Լիւսիի միտքը։

Սթոռին քովէնտի գրպանէն դուրս քաշած էր «Ֆեմինա»ի մէկ թիւը զոր հոն մոռցեր էր այն օրէն որ սիրելու փափաքը արթնցեր էր սրտին մէջ եւ սկսած էր կարդալ, պատկերները դիտելով երկարօրէն եւ իրաքանչիւր էջը գարձնելուն ծունկին վրայ ձգելով զայն, աչքերը յառելու համար պահ մը ծովուն, իբր թէ մէկու մը սպասած ըլլալու անձկութիւնով։

Ծանկարծ մէկ կողմ գրաւ թերթը. յայտնի էր որ կը նեղանար նորէն. վայրկեան մը խորհեցաւ.

—Ինչ աղուոր է այսօր, ելլեմ Եօրկուլիին երթամ. բայց մինա՛կ, չէ. . Սօֆիին ալ լուր տամ, քիչ մը կը խնդանք . . մարդ մարդասանք չըլլար հոն ասանկ պարզ օրով, մէկ քանի սիկառէթ էւէլ կը ծըխենք . . . ո՛ւֆ, որքան ալ երկար են օրերը, Աստուած իմ . . .

Եւ հազիւ թէ ոտքի ելած էր եւ մէկ քանի քայլ յառաջացած, ճերմակ թիթեռնիկի մը պէս զոր հովը հալածած ըլլար, ճերմակ թուղթի ծրար մը լինկեր էր զրեթէ ոտքերուն տակ, գայլախազին վրայ չոր չչնկոց մը հանելով։ Մեքենաբար առաւ զայն ներքին քնազդէ մը մղուած։ Նամակն էր. իր չուրջը նայեցաւ, ոչ ոք. ո՛վ կրնար ըլլալ ուրեմն նետողը. յետոյ նամակը զննեց, իր անունն էր վրայինը. պահ մը վախցաւ բանալու զայն եւ ակամայ փափաքը ունեցաւ զայն հեռուն նետելու, անհետացնելու, բայց կանացի հետաքրքրութեամբ մը չկրցաւ ընել ալդ բանը եւ չուտափոյթ, վրանին տակ մտնելով, զրեթէ պահուըտելով, բացաւ նամակը, անոր խոովիչ բուրմունքէն դինովցած արդէն եւ . . .

«Տիկին.—Ալ ճանչցայ ձեզ, սկեպտիկ մըն էք, տարօրինակին սիրահար եւ սովորականին թշնամի։ Այն օրէն որ ձեր կեանքը կապեցիք ուրիշի մը կեանքին, արդէն ուսումնասիրելու վրայ էի ձեզ, եթէ ոչ մօտէն, ո՛չ ալ չատ հեռուէն գոնէ եւ տեղեակ եղայ ձեր բաղձանքներուն եւ երազներուն։ Երջանիկ չէք դուք, հակառակ ձեր ոսկի յոյսերուն եւ լուսաւէտ օրերուն, որովհետեւ չէք սիրեր ձեր ամուսինը։ Դեղեցիկ էք, մեծ յուզումները սիրող մըն էք եւ անոտի կեանքը կ'ատէք։ Դուք հաճոյքով պիտի ընէիք ինչ որ գրժուար պիտի երեւնար Թերեւս ուրիշներուն, կը բաւէ որ ոչ ոք ըրած ըլլար զայն ձենէ առաջ եւ ամէն կնոջ պէս որ այս չատ կութիւնները ունի իր քանըսինգ գրուններ արժող մարմնոյն մէջ, դուք ալ ձեր թեկնածուները ունիք ձեզ սիրելու եւ պաշտելու պատրաստ։ Այդ թեկնածուներէն մէկն ալ ես եմ, Տիկին եւ ամենէն անկեղծը, հաւատացէք, քանի որ ձեզմով ապրած եմ, ձենէ հեռու տառապա՝ առանց ձեր գիտակցութեանը։ Կը սիրեմ ձեզ, մի՛ վախնաք, անձանօթ մը չէ ձեզ սիրողը. կ'ուզէ՞ք որ մեր սիրոյ նախերգը տօնենք պարկեշտօրէն ու բանաստեղծօրէն. եթէ այո՛, վաղն առտու Խրիսթոս պիտի ըլլամ եւ հոն պիտի սպասեմ ձեզի, մի՛ մերժէք զիս . . . :»

Տիկին Բէնտիկեան ձեռքը սրտին դրաւ որ կը բաբախէր փոփոխապէս զգացած ուրախութենէն, յուզումէն եւ զարմացումէն։ Ծանկարծ Արչակը միտքը լինկած էր. տարակոյս չիկար. ան ըլլալու էր. բերնովը խնդրելու չհամարձակած ժամադրութիւնը նամակով կ'ուզէր իրմէ եւ ո՛րքան գողտրիկ ու պարկեշտ նամակ, իր անձին պէս. թէեւ ստորագրած չէր զայն բայց անոր ամէն մէկ բառը չէ՞ր մատներ միթէ հեղինակը. ինչպէս ալ կրցեր էր նամակը նետել իրեն գողի մը պէս պահուըտած, անչուչա չտեսնուելու համար ուրիշներէն. ուրեմն Արչակ կը սիրէր զինքը ճշմարտօրէն, անկեղծօրէն եւ որքա՜ն անգութ ըլլալու էր ինքը, մերժելու համար այդ սէրը . . . :

Այս մտածումները վայրկենաբար խուժեցին ներսիդին եւ գինովցուցին զինքը. պահ մը ինաց այսպէս, ինչպէս ցնորանքի մը մէջ, աչքերը գոց, նամակը ձեռքին մէջ սեղմած։ Բայց մէկէն, Տիկին Բէնտիկեան ցատկեց տեղէն, յանցանք մը գործած միջոցին բռնուած կնոջ մը շարժումովը. խնդալու ձայն մը եկած էր ականջին եւ իրեն այնպէս թուեր էր թէ մէկը կար զինքը դիտող։ Եւ վախ որ յաջորդեր էր այդ կասկածին, մեծցաւ հետզհետէ, սարսուռներ պտտցուց մարմնոյն մէջ, պարտէզին մէջ մինակ զգաց ինքզինքը եւ տղու մը պէս ուզեց փախիլ, հեռանալ անկէ։ Նոյն միջոցին տեսաւ թէ նամակը ձեռքին մէջն էր դեռ. ետ դարձաւ, պահարանը փնտռեց գտաւ աթոռին մէկ անկիւնը, յետոյ առանց վրան նայելու, երկուքը մէկէն ճմռթեց մատներովը, ջղաձգօրէն, վայրագօրէն, պատռեց զանոնք, փոսր փոսր ըրաւ եւ հովին տուաւ ամբողջովին թուղթի այդ թռչտուն կտորուանքները։

Գ.

—Այսօր Պոլիս պիտի չիջնե՞ս, Արթին աղա, չոգենաւը սուլեց կարծեմ, կըսէր հետեւեալ առտուն Լիւսի իր ամուսնոյն։

Այս վերջինը, ննջասենեակին բաց պատուհանին առջեւ Թիկնաթոռին մէջ հանդարտօրէն նստած, նախորդ օրուան «Արեւելք»ը կը կարդար, սովորականին պէս։

Կնոջը հարցման վրայ, ոտքի ելաւ փութով. լրագիրը գրպանը խոթեց. յետոյ ժպտեցաւ հրճուանքով եւ հեգնական մնաս բարով մը նետելով, դուրս ելաւ սենեակէն։

Տիկին Բէնտիկեան իր ներքին ուրախութիւնը ծածկելու համար, պատշգամը ելած էր իբր թէ աչքով իր ամուսնոյն հետեւելու մտօք։

Արդարեւ, քիչ մը վերջը Բէնտիկեանի կորաքամակ հասակը երեւցաւ հեռուէն նաւամատոյցին վրայ եւ հինգ վայրկեան վերջ չոգենաւը կը մեկնէր սպիտակ լայն ժապաւէն մը ձգելով ետին իր ճամբան չկորսնցնելու համար կարծես։

Լիւսի բոլորովին աղատ էր ալ. երկար չունէր մը առաւ եւ սկսաւ պտտիլ պատշգամին վրայ։ Դիչերը այնքան գէշ անցուցեր էր որ ուզեց կազդուրուիլ առաւ առտուան մը այդ հեշտաւէտ պայծառութենէն։

Կամաց կամաց ամէն բան միտքը կուգար. ձեռքին մէջ կ'զգար դեռ, նախորդ օրուան նամակին ջերմութիւնը եւ հիմա կը զղջար զայն սպահած չըլլալուն։ Այս մտածումը այնքան նեղեց զինքը որ վերջապէս չկրնալով համբերել պարտէզ իջաւ նամակին սպասցորդը փնտռելու։ Անոր պարունակութիւնը ոչնչացնելով, յիշատակը աւե՞լի զօրաւոր եղած էր արդեօք. գոնէ ինքը այնպէս կզգար այդ վայրկենին եւ գրեթէ տեսակ մը գուրգուրանքով, յարգանքով ժողվեց մէկ քանի հատը այն թուղթի բեկորներէն որոնց իրաքանչիւրը մէյ մէկ պաշտամունքի, սիրոյ բառ կը պարունակէր իր հասցէին։

Ցետոյ, զանոնք քով քովի բերաւ, իմաստ մը հանել ուզեց այդ կիսկատար բառերէն. բայց իրեն այնպէս թուեցաւ թէ երկար օրեր անցեր, սահեր էին արդէն, այնքան պակսած էր յիշողութիւնը իրմէ եւ չկրցաւ ամբողջացնել որ եւ է նախադասութիւն մը։

Եւ ցաւը զոր կզգար հիմա այդքան դէշ վարուած ըլլալուն Արշակի հանդէպ, ծնունդ տուաւ զայն ժամ առաջ տեսնելու եւ ներում խնդրելու զօրաւոր փափաքի մը։ Նախաճաշի ատեն զոր ծառան պատրաստած էր քիչ մը վերջ, Տիկին Բէնտիկեան ժպտեցաւ յաճախ, ինչպէս բացակայ սիրելիի մը որուն գալուն կըսպասէ մարդ. բայց երբ ոտքի ելաւ, մտածումները տարտամօրէն կը ծածանէին դեռ մտքին մէջ եւ ինքը կարող չէր եղած տալու ժամադրութեան երթալու կամ չերթալու որոշումը։

Եթէ երթամ, խորհած էր ինքը, Արշակ պիտի դադրի չուրջս կատարելէ այն անխօսուկ սիրահարի դերը որ հրապուրեց զիս եւ ո՞վ գիտէ թէ չուտով պիտի չիմացուի եղելութիւնը, տեղի տալով կարգ մը անպատուաբեր բանբասանքներու. եթէ չերթամ, չէ՞ մի որ պիտի յուսահատի իր առաջին քայլին, տառապելով մինչեւ որ մոռացումը գայ եւ ջնջէ ամէն զգացում իր սրտին մէջ։

Այս վերջին մտածումը տխրեցուց զինքը սաստիկ. անզգալաբար արդուզարդի սեղեակը եղած էր ուր իր մարմինը անդրադարձաւ պահ մը հայելիին մէջ. կեցաւ, իբրեւ թէ ուրիշ կին մը եղած ըլլար դէմինը եւ ինքզինքը դիտեց երկարօրէն, սքանչանալով իր գեղեցիկ եւ նուրբ հասակին վրայ եւ ճարտար չարժուածքով մը իր ներդաշնակ մարմնոյն բոլոր հեշտանքը իւյայտ բերելով. ուրախութեան ժպիտ մը իրարմէ կը զատէր մեզմիւ իր բոսորածիր շրթունքները, ցոյց տալով ճերմակ ակռաներու կանոնաւոր չարք մը սլզտիկ եւ երազային բերնի մը մէջ եւ երբ իր սեւ աչքերը վեր առաւ, վայրկենապէս անոնք խօսեցան իրեն անծանօթ երազներու եւ տարիանքի խնկաբեր լեզուն...

***

Կէս ժամ վերջ, սրարշաւ կառք մը Տիկին Բէնտիկեանը կը տոներ, կղզիին ամայի ծառուղիներէն...

Զինքը տեսնող մը չը պիտի կարծէր թէ ժամադրութեան կ'երթար, այնքան պարզ էր հագուած ու սովորական հանդարտ դէմք մը առած, առանց ներքին ո եւ է յուզումի մը արտայայտութեան։

Եւ արդէն երբէք մտքէն չէր անցուցած թէ կրնար տեսնուիլ ուրիշներէ, մինակը այդքան կանուխ. իր ծանօթներէն ոչ ոք կրնար ըլլալ դուրսը այդ ժամուն. ամենոյն մեկնիլը աչքովը տեսած էր եւ այդ կողմէն ալ վտանգ չկար հետեւաբար։

Եւ դէմքով ուրախ ու սրտով հանգիստ զգուշութեան համար միայն հովանոցին տակ կիսովին պահուըտած, Լիւսի կը չնչէր առատաձան առողջ եւ յստակ օդը, մարմնոյն մէջ զգալով հեռըզհետէ արեան արագ շրջանի մը վայելքը։

Այս առաջին ժամադրութիւնը այնքան հաճելի կը թուէր իրեն որ չներեց ինքզինքին օր մը ամբողջ անօգուտ տեղը տատապած եւ միտքը չարչրկած ըլլալուն։ Սէրն է արդեօք որ այսպէս մտածել կուտայ ինծի, կը հարցնէր ինքզինքին եւ երջանկութեան այս վայրկեաններուն մէջ դրեթէ չզգաց երբ կառքը կեցաւ վերջապէս Արիսթոսի բարձունքը։

Թեթեւօրէն վար ցատկեց եւ չուրջը նայեցաւ. մարդ չկար. յետոյ մէկ քանի քայլ յառաջացաւ անտառին կողմը. եւ սպասեց, բայց միս մինակ այդ ամայութեան մէջ վախ մը առաւ դարձեալ զինքը եւ մինչդեռ, յուսահատ, առաջին օրէն լքուած, խաբուած ըլլալու ցաւէն եւ բարկութենէն դողդոջուն կը պատրաստուէր վերադառնալ. յանկարծ կեցաւ, դեղնեցաւ, ոտքերը կթոտեցան եւ տեսաւ ամբարիշտը որ ծառի մը քովէն դուրս կ'ելլէր, քրքջալիր խնդուածքով մը բսելով.

—Այսպէս անուշիկս, ուզեցի կատակ մը ընել քեզի, բայց կը ներես, հարկաւ ուրիշի մը համար եկար հոս այս ժամուն.. կ'ուզե՞ս որ մինակ ձգեմ ալ քեզ։

Այնատեն, Լիւսի ինքզինքին եկած, եւ չրթունքները խածնելով, պատասխանեց.

—Երբէք, դիրէդ ճանչցայ քեզ եւ դիտմամբ եկայ որպէս զի մէկտեղ պատմինք այս աղուոր օդին։

Այն օրէն ի վեր, Տիկին Բէնտիկեան չէ ներած ամուսնոյն այս անախորժ կատակը, բայց երկրորդ փորձ մը ընելէ կ'ըզգուշանայ եւ էրիկ կնիկ սիրով կ'ապրին ալ։

ՏՕՄԻՆՕ

ՄԱՂԻԿԻ ԴՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐԸ

ՍԱՄՍՈՆՅԻՆՆԵՐՈՒՆ. — Սամսոնի մէջ «Ծաղիկ»ի գործակալ է Կարապետ էֆ. Տէր-Իրմէնեան, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրուելու համար։

ԱՏՏՌԱՉԱՐՅԻՆՆԵՐՈՒՆ.— «Ծաղիկ»ի բաժանորդագրուելու համար պէտք է դիմել Հաղարիդ մեր գործակալ Արտաշէս էֆ. Փափազեանի։

ՆԻԿՈՄԻԴԻԱՅԻՆՆԵՐՈՒՆ. — Տեղւոյդ մեր գործակալն է քոս առաջնոյն Աբրահամ էֆ. Կ. Ղազանեան, որուն պէտք է դիմել «Ծաղիկ»ի բաժանորդագրուելու համար։

ՏՐԱՊԻԶՈՆՅԻՆՆԵՐՈՒՆ. — «Ծաղիկ»ի գործակալ անուանուած է Փիլիպպոս էֆ. Խանճեան։

ՌՈՒԲԵՐԳՅԻՆՆԵՐՈՒՆ.—Բաբերդի գործակալ անուանուած է Մամիկոն էֆ. Վարժապետեան։

ՈՍՏՈՍՈՓՈՅԻՆՆԵՐՈՒՆ. — Տիգրան էֆ. Պաղտիկեան «Ծաղիկ»ի գործակալութիւնը օգոստոս մեկէն փոխանցած է դեղագործ Միքայէլ էֆ. Աւետիսեանի, որուն պէտք է դիմել բաժանորդագրուելու համար։

ՊԱՐՏԻԶԱԿՅԻՆՆԵՐՈՒՆ. — «Ծաղիկ»ի գործակալ նշանակուած է Միխայէլ էֆ. Պէտիկեան։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆԸ

(ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ)

Մէկ քանի ամիս առաջ գրական հանդէս մը կը տեղեկացնէր թէ Ֆրանսայի մէջ՝ ներկայիս տիրող բանաստեղծական երկու դպրոցներն են «բնութենական» եւ «մարդկայնական»ները, որոնցմէ ետքը կուգան երկու կամ երեք նոր հիմնուած դպրոցներ, իղձերս իրենց ուննենալով տը Հէրէտիա՝ սօնեթիսթն ու Հանրի տը Րէնիէ՝ «Ալֆրէտ տը Վինեհական ներշնչումով քերթողը» որուն վերջերս հրատարակած «La Cité des Eaux» քերթուածներու հաւաքածոն կը յիշուէր։ Իրողութիւնը այն է որ Ժոզէ-Մարիա տը Հէրէտիա՝ այսօր վաթսունին մօտեցած, Ֆրանս. Ակադեմիային անդամ, իր կրանիտեայ սօնիներուն միակ հատորովը —Les Trophees— հին Բառնասեան բանաստեղծն է, ընկերը Քօբլէներուն, Սիլլի Բրիւտոմներուն, Լը Քօնթ տը Լիլներուն Մէնտէսներուն, մինչ Հանրի տը Րէնիէ՝ նոյն ինքն փեսան վերոյիշեալին՝ կը պատկանի անմիջական կերպով Բառնասեան-ներուն յաջորդող «խորհրդանշանական» (symboliste) սերունդին որուն ամենէն հեղինակաւոր ներկայացուցիչներէն մէկն է այսօր։

Սոյն դպրոցին երկու ընդունուած վարպետներն էին Բօլ Վէրլէն եւ Սթէֆան Մալլարմէ. նաեւ, ըստ ոմանց, Արթիւր Րէմպո (երեքն ալ մեռած) իսկ նշանաւոր հետեւողներուն մէջէն՝ նոյնպէս մեռած՝ Ժօրժ Րօատենպաք, Ալպէր Սամէն, Ժիւլ Լաֆօրկ, Էֆրահիմ Միքաէլ, ու կենդանիներէն, բացի տը Րէնիէէ,—վերեւ յիշուած —Մօրիս Մէթերլինք, Էմիլ Վէրհարըն, Էօժէն Տըմօլտէր՝ (Պելճիքացիներ) Սթիւարթ Մէրրիլ, Վիէլէ Կրեֆֆէն (Ամերիկացի) Ժան Մօրէաս՝ (Յոյն) եւ Լօրան Թայյատ, Կիւսթաւ Քան, Բիէր Քիյար, Ֆրանսիս Ժէմմ, Ադոլֆ Րէթէ, Սէն Բօլ Րու, Րոչֆօր, Րընէ Կիլ ու ուրիշներ ֆրանսական նոր բանաստեղծութեան ամենէն արժանաւոր դէմքերը կը ներկայացնեն։

Գալով «բնութենական» եւ «մարդկայնական» անուանուած դպրոցներուն, վերջին մէկ քանի տարիներուն մէջ ծագում առած եւ արդէն երիտասարդներու միեւնոյն փոքրաթիւ խումբը յատկանշելու ծառայող՝ հետու են օրուան գրական չարժումին մէջ իրենց վերագրուած կարեւորութիւնը ունենալէ։ Սէնժօրժ տը Պուհելիէ եւ Ֆէրնան Կրէկ իրարու ձեռքէ խլել կը ջանան այդ դեռ աննշան ջոկատին առաջնորդութեան մականը ու քիչ մը չատ կ'աճապարեն ծանուցանելով մահը «խորհրդանշանականութեան» (symbolisme) որ աւելի քան երբեք կենդանի է զինք կազմող ու իրենց տազանդին կատարեալ հաստատութեանը մէջ

գանուող օրուան ամենէն աւելի գնահատուած բանաստեղծներով։

Ճաշակ մը տալու համար ստորեւ կը թարգմանեմ Հանիի տը Բէնեիէի երկու քերթուածները՝ առաջինը քաղուած «Քերթուածներ» (Poèmes) հատորէն իսկ երկրորդը իր վերջերս հրատարակած «Ջուրերու Քաղաքը» (La Cité des Eaux) գործէն։

Վ. ԹԼԻՔԼԵԱՆ

ԻՐԻՆԿՈՒՆ

Իրինկուններու Սերովբէն կ'անցնի ծաղկանց քովէն. . . —Անուրջներու Տիկինը կ'երգէ եկեղեցւոյ երգեհոնին առջեւ— Եւ երկինքն ուր օրուան վախճանը կ'անօսրանայ — կը յաւերժացնէ չքնաղ հոգեվարքը մը երանգներու։

Իրինկուններու Սերովբէն կ'անցնի սրտերուն քովէն. . . — Կոյսերը, պատշգամներուն վրայ, կը խմեն սէրը սիւգերուն — Եւ ծաղիկներուն, ինչպէս կոյսերուն ալ վրայ վարանոտ — Պաշտելի տժգունութիւններ մեղմօրէն կը ձիւնեն։

Պարտէզին մէջ ամէն մէկ վարդ կը խնարհի յուշիկ ու յոգնած — Շուտանի հոգին՝ միջոցին մէջ թափառայած՝ — կը թուի երգել վիշտ մանրուժելի։

. . . . . .

ՍԻՐՈՑ Վ. ԵՐՋԱՐԱՆ

Վերջին անգամ մը մտածումներուս մէջ վերադարձիր, —Ո՛վ պայծառ աչքերով երիտասարդութիւն, — Եւ դեռ ձեռքերուս մէջ դի՛ր ձեռքերդ սառած։ —Իրինկուննն օգը կը խնկաւէտէ։

Ցիշէ՛ առաւօտներն ուր երկուքս, քով քովի, —Մեր ստուերը հետեւելով մեղի, — Ցեղյեղուկ աւազին վրայ եւ բարձր խոտերուն մէջէն, — Կ'երթայինք հովին դէմ։

Ինչ որ կ'ուզեմ հիմա քեզմէ, ո՛վ երիտասարդութիւն, — Դարձը չէ վայրերուն — Ուր թափառեցանք միասին։ Բեղի կը թողում — Աբշառներդ ու խաղերդ ալ։

Քեզմէ չեմ ուզեր այն ծիծաղները որոնցմով —Դեռ կը հմայես յիշողութիւնս։ Քեզի կը թողում քայլերդ, մանուածներդ ու արցունքներդ — Այգաւէտ ու ոսկեզէն տարիքդ։

Հոգիդ փոխն ի փոխ հեշտաւէտ ու խաւար—Եւ սիրագ անյայտ, — Ու այն պաշտելի շարժումը որով մութին մէջ կը միացնէիր — Ձեռքերուդ զոյգը։

Ինչ որ կ'ուզեմ քեզմէ քու թարմ բարկութիւնդ է — Որ ճակատդ կ'ելլնէր, — Արիւնն է որ քու մէջդ իր ջինջ ծիրանին կը հոսեցնէր — Երբ սին կրունկիդ տակ

Կը ծեծէիր խիստ հարուածներով մեղքին ու վայրահակ, — Ցոր ու կիզիչ հոգը, — Կարծես բղխեցնելու համար ազբիւր մը թաքուն — Որուն ներքին գոյութիւնը գիտեիր։

Այս է որ քեզմէ կ'ուզեմ, քանզի կ'ուզեմ խմել, — Օր մը, լիաշուրթն, — Քու աղբիւրեդ ջուրը դեռ ստորերկրեայ, ո՛վ փառք, — Երբոր իմ կարգս գայ։

Եւ եթէ ապերախտ ժամանակը ինծի իրրեւ վարձք ընծայէ — Նախատինքը մահաբեր, — Գոնէ կ'ուզեմ հանդչիլ շուքին տակ — Դափնիի ճիւղին։

ՀԱՆՐԻ ՏԸ ՐԻՆՆԻԷ

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ալէքսիա յԵրուսաղէմ, գրեց Ուխտաւոր, Կ. Պոլիս, 1903. գին 10 դրշ.։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԲԱՐՔԵՐ

ԽԱՂԱՄՈԼՈՒԹԻՒՆԸ

Անգլիական ժողովուրդը ամէն ատեն խաղը սիրած է։ Ոչ միայն աղնուական դասակարգը, այլ եւ միջին եւ աղքատ դասակարգերը ընդհանրապէս չլացած են բախտի խաղերէն, եւ մանաւանդ ոգեւորած են իրենց դրամը վտանգի դնելու թղթախաղերով։

Իրաւ է որ մերթ ընդ մերթ, այս ծայրայեղ խաղամոլութեան դէմ բողոքի ազդակներ բարձրացուցած է յուրջ փոքրամասնութիւնը եւ յայտնի է որ Անգլիոյ մէջ Մարքակրօններու ստեղծած չարժումը հիմնուած էր խորունկ ատելութեան մը վրայ՝ հանդէպ ցլամարտերու, պարերու, թատերական ներկայացմանց եւ թղթախաղերու։ Բայց Վրօմուէլի մահէն յետոյ յառաջ եկած հակազդեցութիւնը պատճառ եղաւ որ ծայրայեղութիւնը միւս կողմը տարուի, ճիշտ ինչպէս ճօճանակ կ'երթայ մէկ ծայրէն միւսը, առանց կանգ առնելու կեդրոնական կէտի մը վրայ։

Անգլիացի քրոնիկագիր մը բազմաթիւ էջերու մէջ կը թուէ այն ահաւոր զոհերը, զոր ժէ. դարուն մէջ աղնուականները կին թէ այր՝ կը կորսնցնէին կամ կը չահէին խաղի մէջ։ Պատմական ճշգրտութիւն ունեցող իրականութիւն մըն է որ նոյն ինքն Չարլս երրորդն կը մասնակցէր այս տեսակ զուարճութեանց։

Անկէ ի վեր Անգլիական ազգին այդ կիրքը՝ խաղամոլութեան համար՝ զրեթէ չէ նուազած։ Անգլիական վերահասատատութենէն յետոյ նախարարապետներ, ինչպէս նաեւ ազնուականներ կը զբաղէին դեռ խաղամոլութեամբ։ Չօրէյս Ուօլբոլի նամակները եւ Լօրտ Հէլվիի յուշագրերը լեի լեցուն են այն պատմութիւններով որոնք գրաւի բռնուող տիկիններու եւ իրենց հարստութիւնը կորսնցուցած ազնուականներու չուրջ կը գառնան։ Անուանի Անգլիացին՝ Չարլս Ճէյմս Ֆօքս իր համբաւը կը պարտէր այնքան իր խաղամոլութեան, որքան իր հիանալի պերճախօսութեան եւ դիւանագէտի փայլուն տաղանդին։

Այսօր, Անգլիոյ մէջ գրեթէ բոլոր գիւղային բնակավայրերուն մէջ գրամով թուղթ կը խաղան. այդ խաղերուն համար իրաւ է որ մեծ գումարներ վտանգի չեն ենթարկուիր միշտ, բայց ամէն գիշեր հազարափայլ տիկիններ Եւ մեծայարգ հանրային անձնաւորութիւններ իրենց զաւակներուն հետ կը չարուին թղթախաղի սեղանին առջեւ։

Տակաւին այսօր ալ այս սովորութիւնը սահմանափակուած չէ միայն ազնուական դասակարգին մէջ։ Կրօնական յատկանիշ ունեցող ու միջակ դասակարգի վերաբերող չատեր լռիկ միջիկ վրայ կուտան իրենց ոսկին կամ հինգը մէկնոցը, սովորաբար ճաշին վրայէն. ու ոչ ոք կը խորհի քննադատել զանոնք։

Դիտուած է որ Անգլիոյ ընկերական չրջանակներուն մէջ թղթախաղը ժամանցի ո եւ է ձեւէ աւելի սովորական է. ասոր պատճառը մասամբ այն է որ թղթախաղով կարելի է պարապիլ առանց յոգնութեան։ Անիկա պարին կամ երաժշտութեան պէս չէ, ուր՝ հաւաքուած անձերուն մէկ մասը կը պարէ կամ կը նուագէ, իսկ միւս մասը կը դիտէ կամ մտիկ կ'ընէ։ Թղթախաղի մէջ ամէն մարդ իր բաժինը կրնայ ունենալ։ Անգլիացին ընդհանրապէս առանց դրամի չի խաղար, որովհետեւ իրեն համար չահեկանութիւն չունի այն բանը որուն տակ վտանգ չկայ։

Ամերիկայի մէջ, ընկերական չրջանակը կազմող անձերէն մէկը դիւրաւ կրնայ թոյլատուութիւն խնդրել եւ ստանալ, թղթախաղին չմասնակցելու համար։ Բայց Անգլիոյ մէջ այդ տեսակ խնդրանք մը նոյն իսկ անտեղի կը համարուի, մանաւանդ երբ ընկերական չրջանակը փոքր է եւ մերժուժները կրնան խաղը արգիլել։ Այս կերպով քաղաքավարութեան օրէնքները կը հարկադրեն Անգլիացին որ կանչ սեղանին առջեւ նստի անպատճառ։ Անկէ ետքն ալ, եթէ դժկամակութեամբ կամ անյաջողութեամբ կը խաղայ, իր խաղակիցներուն դժգոհանքը մտիկ պիտի ընէ։

Անգլիական ազգը իր գարաւոր խաղամոլութեամբը, այսօր այլեւս քնաւ տարօրինակ չի գտներ, երբ կը տեսնէ որ լորտ մը կամ ազնուական մը ինքզինք տուած է թղթախաղի կամ ուրիշ նմանօրինակ ժամանցի մը։ Անգլիական ոգին ծանօթ է արդէն իր սիրող ու յարգող մը բոլոր այն բաներուն, ուր ոգորում կայ, արդ, թղթախաղը այս տեսակէտէն քննելով պիտի կարենանք բացատրել անգլիական յարուցմը՝ դէպի գէշ ճանչցուած այդ ունակութիւնը։ Անգլիացին ապահովաբար այնքան չի հետաքրքրուիր ո եւ է մրցումի մէջ՝ ձիուն արագութեամբ կամ մարդուն ֆիզիքական ոյժովը, որքան մրցումին կամ պայքարին ոգիովը։ Ճօն Պուլ, որ այլաբանական անունն է Անգլիոյ, Ցորի գրքին մէջ յիշուած այն մարտիկ ձին է որ «կը հրճուի եւ կ'ներթայ դիմագրաւել զինեալներուն»։ Անգլիացին հաճոյք կը զգայ կանանչ սեղանին առջեւ գրգռուելով, արդիւնքին անորոշութիւնը երեւակայելով, եւ գրաւի դրուած կամ վտանգուած գումարները ո՛րքան մեծ ըլլան, այնքան հետաքրքրութեամբ կը հետեւի խաղին։

Սակայն եւ այնպէս, արդար ըլլալու համար պէտք է խոստովանիլ որ խաղամոլութիւնն անպատճառ ստորնութիւն եւ

յոի նկարագիր չենթադրեր կամ յառաջ չի բերեր թղթախաղերու մէջ չատ անգամ աւէնէն ապշեցուցիչ ընթացքները ցոյց տրուած են։ Յայտնի է որ խազի ատեն մէկու մը ունեցած պարտքը դերազանցորէն պատիւի պարտք մըն է։ Այդ կարգի պարտքերը օրէնքի ոյժով չեն վճարուիր, որով, դրամով խազացող մը պէտք է ամէն բան զոհէ ու վճարէ իր պարտքը՝ եթէ կորնցուցած է։

Տեսակէտով մը, խազը ժամանց մրն է, մտաղբաղումներու փարատումը եթէ կ'ուզէք՝ չատ մը նչանաւոր արանց եւ կանանց համար, որոնք ո եւ է կերպով չպիտի ուզէին անպատուաբեր ընթացք մը ունենալ իրենց կեանքին մէջ։ Այն անձը որ խազի ատեն իր ընկերները խաբելու կ'ելլայ, ամէն տեղ վայրկենապէս կ'արտաքսուի քլիւպներէն, եւ այլեւս չի կրնար ապրիլ իբր անդամ մը ընկերական շրջանակներու։ Կալլէսի իչխանը մէկ քանի տարի առաջ ախոռապետ մը ունէր, լորտ զաւակ եւ հազարապետ մը միանգամայն. այս մարդը օր մը խարդախած միջոցին բռնուեցաւ եւ վրայ տուաւ թէ՛ արքունիքին մէջ իր գրաւած տեղը, թէ՛ արտաքսուեցաւ Բանակէն, եւ աւէնէն վերջն ալ հարկադրուեցաւ Անգլիայէն մեկնիլ յաւիտենապէս։ Ախոռապետին եղբայրը, որ հիմա լորտ մրն է, Կալլէսի իչխանին (Անգլիոյ արդի թագաւորին) հետեւորդներուն մէջ կը մնայ, բայց հազարապետը բարոյապէս մեռած է։

Բայց հակառակ խազերու այս բարոյացուցիչ դերին, կարելի չէ անտեսել որ ժամանակակից անգլիացի նչանաւոր դէմքեր սկսած են պայքար մղել խազամոլութեան դէմ եւ այդ կերպով յաջողած են խազամոլներու թիւը քիչցնել եւ տակաւ արմատախիլ ընել ժողովրդային դասակարգերուն մէջէն։

ԵՐԵՒԱՆ

ՎԱԽԸ

(ՍԻՐԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐ)

Բանսիոնը՝ ուր օրը երկու անգամ կանոնաւորապէս կը հաւաքուէինք, մեր ըստամոքսին բողոքներուն զոհացում տալու համար՝ համազգային գոյն մը ունէր։ Աչխարհիս չորս անկիւնէն, տարբեր երկիրներու ներկայացուցիչներ, տարբեր կարողութիւններով, տարբեր նկարագիրներով, կարծես խօսք մէկ բրեր էինք մէկտեղ հաւաքուելով այլազան նիւթերու վրայ խօսելու, չաղակրատելու համար, իւրաքանչիւրը իր ըմբռնումին եւ զարգացումին համեմատ գաղափարներ արտայայտելով։

Տանտիրուհին՝ հարաւային Ֆրանսուհի մը՝ ունէր Ֆրանսայի այդ մասին բնակիչներուն յատկութիւնները եւ թերութիւնները, այսինքն պոռոտախօս, ինքնահաւան, երբեմն ստախօս, միչտ չափազանցող բայց ասոր հետ մէկտեղ զուարթ եւ բարեսիրտ էր։ Դեղեցիկ սեռը ունէր նաեւ երկու ուրիշ ներկայացուցիչներ. Անգլուհի մը՝ ընկերական հարցերով զբաղող ազատ ուսանողուհի մը՝ որ իր տկար առողջութեան պատճառով խոյս տուած էր խոնաւ եւ ցուրտ Անգլիայէն եւ Մանչեսթրիէն ընտրած՝ իր մեղմ կլիմային համար. միւսը՝ ռուս օրիորդ մը՝ բժչկական ուսանողուհի։ Գալով երիտասարդներուն՝ կային երկու Ֆրանսացի՝ թեթեւաբարոյ եւ զուարթ, Գերմանացի մը՝ երկրագործական ուսանող՝ որ ուտելու եւ նամանաւանդ խմելու մրցակից չունէր ներկաներուն մէջ, մէկ Ամերիկացի որ տոլարներու հանք մը ուներ, մէկ Սպանիացի՝ բառին բովանդակ նչանակութեամբ պահպանողական, եւ ես՝ իբր Արեւելքցի։

Ամէն օր եւ օրը երկու անգամ, ճաչէն առաջ, ճաչի ատեն եւ ճաչէն վերջ խոսակցութիւններով վիճաբանութիւններով կոկորդ պատռելէ վերջ, որոչ եզրակացութեան մը չէինք կրնար հանգիլ, եւ ատ բնական էր, նկատի ունենալով վիճաբանողներուն ըմբռնումի եւ նկարագրի այլազանութիւնը։

Բայց այս ընտանեկան խոսակցութիւնները իրենց օգուտը ունէին. մեր գիտակցութեան հորիզոնը կ'ընդլայնէին, որովհետեւ ամէնքս տեղեկութիւններ կուտայինք մեր բնիկ երկիրներու, հոն տիրող սովորութիւններու, բարքերու, տոհմային գրականութեան վրայ. ոմանք զուարճալի մանրամասնութիւններ կը պատմէին իրենց ճամբորդութեանէն, ուսանողական կեանքէն, եւայլն։

Օր մը, մեր խոսակցութեան նիւթը վախն էր։

Մին կը պատմէր թէ կեանքին մէջ մէկ անգամ վախցած էր միայն, ճամբորդութեան մը միջոցին, փոթորիկի մը պատահած ըլլալով։ Ռուս ուսանողուհին ըսաւ թէ՝ գրեթէ ամբողջ Եւրոպան պտտած է միամիտնակ գիշերով կամ ցերեկով եւ բնաւ վախցած չէ. բայց անգամ մը երազելով թէ իր բնակած տունը բոցերու ճարակ կ'ըլլայ եւ ինքն ալ մէջը կ'այրի, այնքան կը վախնայ որ մինչեւ այսօր սոսկումով զգայ, երբ կը վերյիչէ այդ երազը։

Գերմանացին կը պատմէր թէ անգամ մը օրսի ատեն քիչ էր մնացեր վայրի խոզի մը ճիրաններուն զոհ երթար.—վայրկեան մը եւս եւ ահա՛ այսօր գիս ընկեր պիտի չունենայիք, կ'ըսէր. այդ վայրկեանին զգացած վախս անկարագրելի է. բարեբախտաբար ընկերս առանց պաղարիւնութիւնը կորնցնելու հրացանի հարուածով մը խոզը գետինը տապալած էր եւ ընդունած վէրքս խնամելու միջոց»։ Պատմելէն վերջ բազուկին վրայ ունեցած վէրքի նչանը կը ցուցնէր։

Անգլուհին իր կարգին ըսաւ թէ՝ կեանքին մէջ երբէք վախցած չէ եւ չի գիտեր ինչ է վախը։ Կարգը աւէնէն վերջինին եկած էր՝ որ մինչեւ այն ատեն լուռ մնացած, անկիւն մը քաշուած էր։ Խոսողը Սպանիացին էր.

—Ես, ըսաւ, կեանքիս մէջ երբէք վախ րսուած բանը չէի զգացած, չատ անգամներ մինակս լեռներու վրայ, գաչտին մէջ կամ փոթորիկի ատեն ծովուն վրայ գրտնուած ըլլալով հանդերձ։ Ամէն պարագայի մէջ պաղարիւնութեամբ կը դիտէի մահը, հակառակ Սպանիացի ըլլալուս, որովհետեւ բնդհանրապէս հարաւային երկիրներու ժողովուրդները զգայուն եւ վախկոտ կ'ըլան։

Կեանքիս մէջ մէկ անգամ մինակ վախցած եմ եւ չմոռնամ րսելու որ վախիս պարագաները սիրային փոքրիկ պատմութեան մը հետ կապուած են։

—Օհ, բացագանչեց Անգլուհին, աւելի լաւ, մինակ թէ, Պ. Ալվարատօ (այսպէս կը կոչուէր Սպանիացին) պիտի խնդրէի որ այդ սիրային պատմութիւնը համառօտակի չընէք։ Ես չատ կը սիրեմ ուսանողի այդ պազտնի կեանքը։

—Օրիորդ, միջամտեց Սպանիացին, ժամանակը արդէն անցած է եւ չեմ ուզեր ձանձրանալի ըլլալ, որով այս անգամ պիտի ըսեմ ինչ որ անհրաժեչտ է պատմութիւնս լաւ ըմբռնելու համար։ Բայց քանի որ սիրային պատմութիւններէ հաճոյք կը զգաք, ձեզի ուրիշ ատեն կը պատմեմ իրական սիրավէպ մը, եթէ երբէք ներկաներն ալ փափաքին լսել։

—Այո՛, այո՛, լսելի եղաւ ամէն կողմէ։

—Այս պատմութեանս հերոսուհին—քանի որ ամէն սիրային պատմութիւն իր հերոսուհին ունի—սիրուն խարտեաչ Մոնբէլուհի մըն էր, որուն անունը չեմ կրնար տար եւ արդէն պէտք ալ չունիք։

—Անունը դաղտնի կրնաք պահել, միջամտեց Գերմանացին. c'est un secret professionnel, ինչպէս կ'ըսեն բժիչկները։

—Մոնբէլուհիին հետ ծանօթութեանս պարագաները, չարունակեց սպանիացի ուսանողը, եղական գոյն մը չունին եւ չատ անգամներ պատահած։ Օր մը փողոցին մէջ հանդիպացանկարկայացուցի օրիորդի մը՝ մինչեւ այն ատեն ինձի անծանօթ նոյն իսկ դէմքով՝ երբ տեղատարափ անձրեւի մը միջոցին Մայր-եկեղեցիէն դուրս կ'ելլէր։ կարծեմ ըրածս պարտականութիւն մրն էր եւ վատահ եղէք որ այդ պահուն մտքիս մէջ բնաւ դիտում մը չունէի։ Օրիորդը հաճութեամբ ընդունեց ձեռնկէիս։ այդ վայրկեանէն, ինչպէս կը գուչակէք, արդէն ծանօթներ էինք։ Ձեռնտու առիթ ունեցայ աւելի մտերմանալու եւ չատ ատեն երկար բարակ խօսիլ Բէբրույի կամ Բուսաբանական պարտէզներուն մէջ։

Գեղանի ընկերուհիս սպայ եղբայր մը ունէր՝ որ չէր կրնար գիս քրոջը հետ տես-

նել առանց երեսը թթուեցնելու, չեմ գիտեր արդեօք ուսանող բլլալո՞ւս, թէ անհամակրելի դէմքիս համար։

—Ո՛հ, բացագանչեցին չատերը, չատ հաւնետ էք, Պ. Ալվարատօ (որովհետեւ սպանիացի ուսանողը գեղեցիկ երիտասարդ մրն էր)։

—Վերջապէս, չարունակեց Սպանիացին, օր մը բնկերուհիս հետ ձեռք ձեռքի կը պտրտէինք. սպան մեղի հանդիպելով՝ քոյրը կանչեց եւ հեռացան։

Յետոյ բարեկամուհիս պատմեց թէ այնեւս գիս տեսնելու համար մեծ զգուշութիւններ ձեռք առնել պէտք պիտի բլլար, որովհետեւ եղբայրը բոլորովին արգիլեր էր մեր տեսակցութիւնները։ Այդ օրէն սկսեալ կիրակի օրերը միայն կրնայի զինքը տեսնել, ան ալ սենեակիս մէջ մէկ երկու ժամ։ Այսպէս չարունակեցինք հինգ ամիսներ։ Մեր մտերմութիւնը սիրային բոլոր բուլերէն անցած էր եւ այժմ իրարու կը վերաբերէինք հոգիով եւ մարմնով։ Երկուքնուս փափաքն էր ամրողջ օր մը միասին անցընել եւ յարմար առիթը դտնելնուս պէս, օգուտ քաղեցինք։ Ընտանիքը տունէն բացակայ էր մէկ օրուան համար եւ եղբայրն ալ միշտ cercleն բլլալով, մինչեւ կէս գիշերին վերջ ժամը 2ը պիտի կրնայինք իրարու հետ մնալ։ Իրիկուան ժամը 8ին, անմիջապէս ճաշէն վերջ սիրուհիս քովէն էի եւ այնքան լրջանիկ էինք, որ ժամերուն սահիլը չզդացինք։ Կէս գիշերին էր դուռը զարնուեցաւ. չուարիլ պէտք չէր եւ առանց վայրկեան մը կորսնցնելու հագուստներս հագեր եւ բարեկամուհիիս արդուզարդի դարանին մէջ տեղաւորուեր էի։ Դուռը զարնողը եղբայրն էր՝ որ այդ իրիկուն դիպուածով կանուխ տուն կը վերադառնար։ Հազիւ թէ կը բողոքէր դուռը ուշ բացուելուն համար եւ ահա՛ կը լսեմ ընկերուհիիս ձայնը.

—Օ՜հ, սիրելի եղբայրս, Նախախնամութիւնը ղրկեց զքեզ անտանելի դլխուացաւ մը ունիմ, եթէ այսպէս չարունակէ, գանկս պիտի ճաթի. խնդրեմ չուտ ինծի քինինի քաշէ մը առ սա՛ մօտակայ դեղագործէն։

Ըսելու անանկ ձեւ մը ուներ որ եղբայրը առանց ձայն հանելու հապճեպով դուրս ելաւ։

Ընկերուհիս ճարպիկութեանը վրայ վստահ՝ խնդալով դարանը բացաւ ուր պահուռեր էի եւ ըսաւ թէ՝ արդէն ազատած էի եւ պէտք էր չուտ մեկնիլ։

—Ա՛խ, սա՛ չարաճճի կիները, միջամտեց ֆրանսացի ուսանողներէն մին, եթէ կինը ուզէ՜... անկարելին կարելի ընելու խորամանկութիւնը կ'ունենայ։

—Առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, կը չարունակէր Ալվարատօ, սենեակէն դուրս ելայ առանց վախի, որովհետեւ եթէ պէտք բլլար՝ 24 ժամ բանտիս մէջ մնալու տրամադիր էի։ Հազիւ թէ մութ սանդուխին վրայ էի եւ ահա՛ ոտքի չչնկոց մը կը լսեմ։ Այդ վայրկեանին չեմ գիտեր ինչ միտքեր անցան մէջս. սկսայ կարծել թէ սպան կասկածելով թէ քոյրը սկսը ունէր տան մէջ, սանդուխին վրան կ'ըսպասէր եւ հոն մարմինս գետինը պիտի տարածէր անկենդան։ Շընչառութիւնս կանգ առաւ, կարծես դոյլ մը պաղ, սառած ջուր ուսերէս վար թափեցին, արիւնիս երակներուն մէջ դառնալը չէի զգար եւ ոտքերս խոյս կուտային մարմինիս տակէն։ Ձիյնալու համար պատրաստ կը կոթնիմ եւ մահուան կր սպասեմ։ Նոյն պահուն ոտքերուս տակ կատուի մը մլաւիւնը կը լսեմ։

—Հա՛, հա՛, հա՛, պոռացինք, կատուէն էք վախցեր։

—Բարեկամս, բսաւ Ամերիկացին՝ որ Սպանիացի ուսանողին մտերիմն էր, ըսել է վայրկեան մը կատուին ներկայութեանը մուկի մը կեանքը ապրեցաք։՝

Այս սրամիտ դիտողութիւնը ամէնուս ծիծաղը չարժեց, եւ ոտքի ելանք բաժնուելու համար, Ալվարատօէն խօսք առնելով որ օր մը պիտի պատմէ խոստացուած սիրային պատմութիւնը։

Մ. Կ ՄԱԼԱՔԵԱՆ

Գր. Մալխասէ ստացաւ յօդուած մը որ պատասխան մրն է իր վերջին երեք յօդուածներուն դէմ *Մահի* վերջին թիւին մէջ «Մենասէր»ի կողմէ եղած դիտողութեանց. բայց մեր թելադրութեան վրայ Պ. Մալխաս հաճեցաւ անձնական դիտում, որով ըստ իր խնդրանաց ստորեւ կը հրատարակենք այդ յօդուածին հետեւեալ մասը միայն։ Ծ. Խ.

ՊԱՏԱՍԽԱՆՆ

...«Աւթոխէն հեռու ապրիլ սիրոյ» այդ Մենասէրը՝ ընկերային կեանք մրն ալ անցուցել ուզած է, ժամանակին. ինչ որ յայտնի կրլլայ երբ օրինակ կը բերէ թատերական կեանքէն։ Բանի մը բառերով, ինչպէս՝ դեր, բեմ, figurant, միջնարար, ունկընդիր, եւայլն, հասկընել կուզէ թէ տեղեակ է կոմանոցներու մէջ անցած դարձածին։

Բայց, պիտի չկրկնեմ, այս առթիւ թէ Պիրէոնը՝ մարդու անուան տեղ կառնէ, իրարու չփոթելով միջնարարը եւ միջնախաղը (intermède), որովհետեւ իրեն աւելի դիւրամատչելի պիտի բլլար այդ ասացուածքին հայերէնի նորագոյն թարգմանութիւնը — որ, բարեբաղդաբար, պէտք չունի բարիֆի, — այսինքն թէ ան՝ խաղը Պոլիսի տեղ կ'առնէ։

Ահա՛ ինչո՛ւ։

Բացարձակապէս սխալ է թէ միջնարարի մէջ դեր կը կատարուի figurantի կողմէն, զոր հայերէն կանուանեն՝ երեւակ։ Երեւակ դերասանը կը ներկայանայ, ամբողջութեան մը հետ։ Իսկ երբ միջնարարը (entracte) գայ, արդէն վարագոյրը գոց կրլլայ, եւ մնդտացողներուն մէջ կը մնան բան չհասկցող ունկնդիրները միայն։

Իսկ որչափ տարբեր է միջնախաղը (intermède), որ ընդհանրապէս կրլլայ բանաստեղծական, թատերական, երաժշտական կամ պարերգական յօրինուած մը՝ որ կը տրուի երկու երկայն խաղերու միջեւ։

Մարդ կեանքին մէջ չատ թատրոն տեսած բլլալու չէ, որպէս զի առարկէ որ՝ երեւակ դերասաններուն արուած է կատարել զայն, «բան մը ձեւացնելու կամ մոլտալու համար»։

Անոնք որ, առանց երկար փոխելու, աթոռ ունեցան ունկնդրելու հոս, Բերայի մէջ, Տիւմէնիի, Մունէ-Միւլլի, Մառմիէի, Մատամ Ռրնառի, Սամառիի կատարած միջնախաղերուն, անոնք պիտի կարենան վկայել թէ ո՛րքան չատ չփոթուած է հոս, արդարեւ, Պոլիսը՝ Խասգեղին հետ։ Դեռ անցեալ տարի, մինչ Գօքըլէն երէցը չէ՛ր որ ներկայացումներու չարք մը տուաւ՝ որոնցմէ մէկը, մանաւորապար, միջնախաղերու չարք մըն էր, եւ ասոնց մէջ գլխաւոր, առաջնակարգ եւ պատուոյ դերը կատարողն էր նոյն ինքն Գօքըլէն։

Ես յօժարութեամբ եւ պատուով պիտի հաճիմ կատարել հրապարակագրութեան մէջ այնպիսի միջնախաղեր՝ զոր նոյնքան պատուով կը կատարեն ձեռնհաս դերասանները բեմին վրայ։

Գ.Ր. ՄԱԼԽԱՍ

Ց. Գ. — Նախորդ երեք յօդուածներուս մէջ վրիպած են հետեւեալ սխալները։— Էջ 398, Գ. սիւնակ «սեղմութիւնը՝ ցամաքութեան տեղ», կարդալ «ցամաքութիւնը՝ սեղմութեան տեղ»։— Էջ 399, Գ, սիւնակ, «ժԸ. դարու վիքթօռ Իւկոն», կարդալ, «ԺԹ. դարու...»։ — Էջ 411, Բ. սիւնակ.— les aux brillants, կարդալ, les faux...։—Էջ 413, Ա. սիւնակ, «ենթադրութիւն, կարդալ, ենթերադրութիւն»։

Գ. Մ.

ԱՐԻՄՈՂՄ կը խնդրէ ծանուցանել մեր ընթերցողներուն թէ հարկեցուցիչ պատճառներու բերմամբ չկարողացաւ այս շաբթուան Ծաղիկին հասցնել իր Բրօճիկը։ Ծառայիկայ թիւին՝ անկասկած։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՇԱՅՐԱԳՈՅՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

★ Ռուսիոյ եւ Ճաբոնի միջեւ յարաբերութիւնները հետզհետէ աւելի կը ձգտին։ Վերջին օրերս նոյն իսկ ղրոյցներ չրջեցան թէ թշնամութիւնները արդէն սկսած են երկու պետութիւններուն մէջեւ։

★ Ռուս մամուլը խաղաղասիրական յօդուածներ կը հրատարակէ աւելի եւ փափաք կը յայտնէ որ Շայրագոյն Արեւելքի խնդիրները կարգադրուին առանց արիւնահեղութեան։

★ Քորէական սահմանագլուխին վրայ Եոնկազիոյի մէջ Ռուսերը մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտան, ամրութիւններ չինելով։ Ճաբոնցի վաճառականները հրահանգ ստացած են մեկնելու այդ տեղէն։

★ Մ. Նահանգներու Ծովային Նախարարութիւնը որոշեց մանրամասն քննել այն նաւահանգիստները, ուր ամերիկեան մարտանաւերը պահակ պէտք է ըլլան, եթէ Ռուսիոյ եւ Ճաբոնի միջեւ պատերազմ ծագի։ Ամէն պարագայի, Շայրագոյն Արեւելքի ջուրերուն մէջ 49 մարտանաւեր պիտի գտնուին։ Ամերիկեան կառավարութիւնը կը թուի որոշած ըլլալ Չինաստանի հետ կնքած իր նոր պայմանագրութիւնը անպատճառ դործադրութեան դնել։ Այս պայմանագրութիւնը իրաւունք կուտայ Մ. Նահանգներուն Մանչուրիական երկու նաւահանգիստներ ստանալու։

★ Կ'ըսուի թէ Չինաստանի Մայր կայսրուհին գաղտնի պայմանագրութիւն մը կնքած է Ռուսիոյ հետ, որուն համաձայն երրորդ պետութիւն մը եւ Ռուսիոյ միջեւ պատերազմի մը պարագային պարտականութիւն կը ստանձնէ օգնելու Ռուսիոյ եւ յաղթութեան պարագային Մանչուրիան այդ վերջնոյն թողուլ անպայման կերպով։

★ Բորդ Արթիւրի նաւարանները աշխատող դործաւորները արձակուեցան եւ Մանչուրիոյ ուրիշ մասերը գաղթումը կը չարունակուի։ Թոքիոյի մէջ կատարեալ անդորրութիւն կը տիրէ։

★ Ռուս պահեստի հետեւակազօրաց քաժին մը դէպի Շայրագոյն Արեւելք մեկնած է։

★ Բնքինի Ռուս դեսպանը Չինկ իշխանին երկար դիտողագիր մը տուաւ, ուրուն մէջ կ'ըսէ թէ Ճաբոնի Մանչուրիական խնդրոյն միջամտելը պիտի հարկադրէ Ռուս կառավարութիւնը հատու միջոցներու դիմելու։ Դիտողագրին մէջ սպառնալիքներ կան Չինու դէմ ալ, եթէ անիկա համակարծիք գտնուի Ճաբոնի։

★ Ռուս կառավարութիւնը հաղորդած է Չինաստանի որ նպատակ չունի Մանչուրիան պարպելու։

★ Ճաբոնի երկաթուղեաց եւ նաւային ընկերութիւնները կառավարութենէն հրահանգ ստացած են պատրաստ գտնուիլ ամէն հաւանականութեանց հանդէպ։ Հաւանաբար նաւային մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Ճաբոն։

★ Այն ղրոյցը թէ Ռուսիա հակառակ է Մուքդէնի նաւահանգիստին բացուելուն, Մ. Նահանգներու մէջ մեծ գրգռութիւն պատճառած է եւ կը վախցուի որ Շայրագոյն Արեւելքի մէջ ամերիկեան դժուարութեանց ալ պատճառ ըլլայ։

★ Կ'ըսուի թէ Ռուս կառավարութիւնը գաղտնի խոստումներ ըրած է Մ. Նահանգներու կառավարութեան, որպէսզի այս վերջինր օժանդակ է իրեն։ Ըստ ոմանց Մուքդէնի եւ Մաճուն-Ֆուի նահանգիստները Ռուսիա պիտի բանայ ամերիկեան վաճառականութեան առջեւ։

★ Ճաբոն իմացուցած է Չինու կառավարութեան որ եթէ Ռուսիա չի հեռանայ Մանչուրիայէն, ինքն ալ չինական ուրիշ ստացուածք մը պիտի գրաւէ։

ՖՐԱՆՍԵԻՏԱԼԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆ

★ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ մէջ համակրական ցոյցերը միշտ կը չարունակուին եւ յարաբերութիւնները այնքան սերտ կը դառնան որ Ռուսիա կը սկսի նախանձիլ իր գինակիցէն որ այն աստիճան դարպաս կ'ընէ ուրիշ պետութեան մըն ալ։ Գերմանիոյ մէջ ալ չատ նպաստաւոր կերպով չի դիտուիր Իտալիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ մտերմական յարաբերութեանց մշակումը։

★ Ռուսական աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ Իտալիոյ թագաւորին բարիզ եկած ատենը, երկու պետութիւններու արտաքին գործոց նախարարներուն միջեւ բանակցութիւններ տեղի ունենալով ֆրանսեւիտալական համաձայնութիւն մը գոյացած է։

ՄԱՆՐ ԼՈՒԲԵՐ

★ Անցեալ չաբթու Պելճիքայի թագաւորը Վիէննա այցելեց եւ կայսրանը ընդունուեցաւ։ Ֆրանց Եոզէֆ կասեր կոդմէ։

★ Ռուսիոյ մէջ մասնաւոր բարձրադոյն խորհուրդ մը կազմուած է որ պիտի զբաղի Շայրագոյն Արեւելքի կարեւոր խնդիրներով։ Այս խորհուրդը որուն պիտի մասնակցին նախարարներէն մեծ մասը, պիտի գտնուի Զարին նախագահութեան ներքեւ։ Նախորդ չաբթու Անգլիոյ նախարարներէն Պալֆուր թոքատապէ կը տառապէր եւ զաղթային նախարար Լիդըլտըն դալկախտէ (jaunisse)։

★ Իտալիոյ թագաւորը Հռոմ վերադառնալուն ինքզինքը գտաւ նախարարական տագնապի մը հանդէպ։ Կոմս Տա-

նարելլի իր հրաժարականը մատուցած էր իր յառաջացած տարիքին եւ տկարութեանը համար։ Ցուսալի է որ, Էմմանուէլ Թագաւորին ճեռք առած աղդու միջոցներուն չնորհիւ չուտով վերջապէս պիտի կարգադրուի տագնապը եւ թէ դահլիճը կազմելու կոչուող Ճիոլէթթի դժուարութեանց չպիտի հանդիպի։

★ Պերլինի մէջ կայսեր եւ կայսրուհիին ինչպէս եւ իշխանական բազմաթիւ անձնաւորութեանց ներկայութեանը տեղի ունեցաւ Ֆրէտերիք կայսեր եւ կայսրուհւոյն յիշատակին կանգնուած արձանին բացումը։

★ Շուէտ Նորվեկիոյ Օսկար թագաւորը բացաւ Ստորգինկի նստաշրջանը գահաճառով մը, որուն մէջ յայտարարեց թէ դանազան կառավարութիւններու հետ բանակցութիւններ սկսած են հաչտարարութեան խնդրին մէջ արդեանց հասնելու համար։

★ Իրազէկ աղբիւրէ կը հաղորդուի թէ այն լուրը թէ Մէքլէնպուրկ-Շվէրինի իշխանուհիին ամուսնութիւնը պիտի կատարուի չուտով Զարեւիչին հետ, ստոյգ չէ։

★ Սպանիական խորհրդարանի բացման առթիւ վարչապետ Վիլավերտէ տեղեկութիւններ տուաւ այն տագնապին մասին, որուն հետեւանքով ինք անցաւ վարչութեան գլուխը եւ յայտարարեց որ իր վարչութեան ներքեւ Դահլիճը նախապատուութիւն պիտի տայ ելմտական բարենորոգումներու եւ աւելցուց թէ իր քաղաքականութիւնը պիտի հետեւի պահպանողական կուսակցութեան սկզբունքներուն։

★ Ճիպրութիի մէջ ղրոյց կայ թէ Մենելիք կայսրը հրամայած ըլլայ, վերին Նեղոսի հապչական սահմանագլուխին վրայ պատահած մէկ քանի դէպքերու հետեւանքով ընդհանուր բանակը զէնքի տակ կոչել։

★ Յանուն Իտալիոյ թագաւորին, Բարիզի դեսպան Դորնիէլլի կոմսը Բարիզի քաղաքապահին յանձնած է 50,000 ֆրանքի գումար մը, ֆրանսական ոստանի աղքատներուն համար։

★ Ֆրանքֆորդէն կը հաղորդուի թէ Պիոս ժ. Պապը մտադիր է գաղտնի բանակցելու իտալական կառավարութեան հետ, վատիկանի եւ քաղաքական իշխանութեան միջեւ յարմարագոյն ձեւ մը հաստատելու համար։

Ցաւով կը լսենք որ բէյի ծանօթ վաճառական Եաւրուեան էֆէնտիի մայրը՝ Ա.ՓՐԻ ՏԻԿԻՆ Ա.ՐՄԻԿ Մ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ այս շաբթու աւանդեր է իր հոգին, Մարիւէօյի մէջ։

Աբոնատեր Ա. ՍԱԳԱԼԵԱՆ

Տպագրութիւն Սագաեան
կալաթա, Գուրչուճլու խան թիւ 7

ՌՈՊԸՐԴ ՔՈԼԷՃ

Վարժարանին յատակֆիկայ տարեկրճանր պիտի սկսի Սեպտ. 2/15ին։ Կարգադրութիւններ եղած են նոր պիտոյքներով տալու վաճառականական ուսմանց հարմար։ Մնայուն բժիշկ մը՝ աչակերտներու առողջութեան, մարմնամարզներուն ու խաղերուն, ինչպէս նաեւ վարժարանին ընդհանուր առողջապահական վիճակին վրայ կը հսկէ։ Նախորդ տարուընէ սկսեալ՝ բացուած է նաեւ փոքր տղոց յատկացեալ նոր չէնքը, ուր պիտի ընդունուին մինչեւ 10 տարեկան աշակերտներ։

(22) 9—12

ԳԱՌՆԻԿ ՍԱՐԳԻՍՕՖ

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԺԱՄԱՑՈՑՑԻ

կեդրոնատեղի

Մեծ Շուկայ Զինճիրլի խան

Մասնաճիւղ

Պահչէ Գաբրու ձէյլալ Պէյ խանի տակ

Ոսկի, արծաթ եւ օգսիտի՝ գրպանի, պատի ժամացոյցներ եւ այգազարթոյցներ Reveille matin), *սեղանի եւ զարդասեղանի* (console) *ժամացոյցներ, մեծ զանազանութիւն ժամացոյցի չղթաներու։ Ճոխ մթերք ապարանջաններու, մատանիներու, պոչոններու, օղերու եւլն. եւլն.։*

Ոսկեղէն եւ արծաթեղէն առարկաներ՝ սպասի յատուկ։

Մի խաբուիք պատերու վրայ փակցուած խոշոր ծանուցումներէ։ Փնտռեցէք ամեն տեղ եւ ամեն ատեն ՍԱՐԳԻՍՕՓ Տան ժամացոյցները, որոնք 25 տարիներէ ի վեր հրապարակի վրայ հռչակ հանած են, իրենց տոկունութեամբ, ճշդութեամբ եւ բարեձեւութեամբ։

(27) 6—52

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԵՑԱԻ

ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ-ՀԱՅԵՐԷՆ ԳՐՊԱՆԻ ԲԱՌԱՐԱՆԸ

Որ կը լրացնէ կարեւոր պէտք մը ուսանողներու, ճամբորդներու եւ առեւտրական գործերով զբաղողներու համար։

Գինը 8 Ղրշ.

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառներուն քով։

Կեդրոնատեղին է Սագաեան Տպարան

Մեծաքանակ գնողներու զեղչ

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ

Ա. ՏԱՄՆԱԲՈՑԻ

Պոլիս, Պանչէ Գաբրու, Պին Պիր-Զէյիտին դիմաց

ԱՐԱՄ ԳԱՐԱԳԱՇԵԱՆ ամէն առաւօտ կանուխ կը գտնուի Սկիւտար, Իճառէյէ, Տօղրամաճը փողոց իր բնակարանը

Ամէն օր 3—11 դիմել Պոլիս, Պահչէ Գարրու, Պին-Պիր-Զէյիտին դիմաց

Սիրական օրեր՝ ժամադրութեամբ

ԻՆՆԻՕՆ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐ. ԸՆԿԵՐՈՒԹ.

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԶԻՒՂ

Հաստատեալ ի Բարիզ 1828—1829

ՀՐԴԵՀԻ ԶԻՒՂ

	Ֆր.
Մինչ 1902ի վերջ հատուց. վնասք	274 Միլ.
1902ին գանձուած ապահովագին	24 »
Դրամագլուխ եւ պահեստ	119 »
Ապահովագրեալ գրամագլուխ	21½ Միլ.

ԿԵՆԱՑ ԶԻՒՂ

	Ֆր.
Մինչ 1902ի վերջ հատուց. վնասք	129 Միլ.
1902ին գանձուած ապահովագին	12 »
Ընթացիկ ապահովագրութիւնք	272 »
Դրամագլուխ եւ պահեստք	158 »

որ ընթացիկ ապահովագրութեանց դէմարին հետ կը համեմատի 52.21% — ինչ որ «Ինիօն»ի ապահովագրեալց կ'ընծայէ հսկայ երաշխաւորութիւն մը ՈՐՈՒՆ ՆՄԱՆԸ ԿԱՐԵԼԻ ՉԻ ՊՏՆԵԼ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ ԴՈՐՏՈՂ ՈՒՐԻՇ Ո ԵՒ Է ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՔՈՎ։

Արեւելքի համար մասնաւոր ակացոյց գեղջեալ կիներով։ Նպաստաւոր պայմաններ անհամմտատ կերպով աւելի գերազանց քան ուրիշ ո՛եւ է ընկերութեան պայմանները։ Շահաբաժիններու տարուէ տարի անմիջական վճարում, որով «Ինիօն»ի ապահովագրուողք ՉԵՐԾ են այն վնասներէն եւ յուսախաբութիւններէն, որոց կ'ենթարկուին միւս այն անձինք, որ Շահաբաժիններու բարդուած ՅՈՒԻ ԵՒ ՎՆԱՍԱԿԱՐ դրութեամբ գործող ընկերութեանց կ'ապահովագրուին։

Ընկերութեան գրասենեակն է ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԿԱՑՍԵՐԱԿԱՆ ՊԱՆՔԱՆ։

Թուրքիոյ եւ Արեւելքի Տնօրէն ՍԻՄՕՆ ՔԱՑԱԼԼԵԱՆ

կենաց ճիւղին Տեսուչ ՄԻՀՐԱՆ ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Սթամպուլ. Սուլթան Համամ, Բասմաճ Քաբըրթըճըողլու

Դեր Գործակալութիւն, Ղալաթիա Ինայէմ խան

(33) Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքաց մէջ 4—52

ՖԷՆԻՔՍ ՕԹՐՈՒՇԻՆ

ԿԵՆԱՑ, ՀՐԴԵՀԻ, ԾՈՎՈՒ

ԿԱՑՍ. ԹԱՓ. ԱՌԱՆՁՆԱՑՆՈՐՀԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻԻՆ

ՀԱՍՏԱՏԵԱԼ Ի ՎԻԵՆՆԱ 1860ԻՆ

Գրասենեակ՝ Հաճօբուլօ խան, թիւ 52, 53, 54, 55, 56

Լիազօր ներկայացուցիչ՝ Գ. ՖԵՐԱՏԵԱՆ

Ֆէնիքս Օթրիշիէն Ընկերութեան կենաց ապահովագրութեան օրինակ մը.— 35 տարեկան մէկը որ կ'ուզէ ապահովագրել Ֆէնիքս Օթրիշիէն ընկերութեան 20,000 ֆր.ի եւ քսանեւհինգ տարուան համար, տարեկան 925 80 ֆր. պիտի վճարէ ու պայմանաժամուն պիտի ստանայ 31,266 ֆր. հնչուն դրամ ամբողջովին։ Իսկ եթէ մեռնի զոր օրինակ, 10 տարիէն, իր ժառանգորդները անմիջապէս պիտի ստանան 21,314.62 ֆր.։ Այս ամէն գումարները ԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ չեն, այլ ԻՐԱԿԱՆ, եւ Ֆէնիքս Օթրիշիէն ընկերութիւնն այս գումարներուն վճարումը կ'երաշխաւորէ իր բոլիսով։

Կ. ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ ԵՒ Յ. ԻՍԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԹԷՅԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Պոլիս, Պահչէ Գաբրու

ձէյլալ պէյ խանին կից, թիւ 10

ԱԶՆԻ ԹԷՅԵՐ

ԱԺԱՆ ԹԷՅԵՐ

ԹԷՅԻ ԸՆՏԻՐ ԽԱՌՆՈՒԻՐԳՆԵՐ

ԵԱՎՐՈՒԵԱՆ-ԻՍ ԱԳՈՒԼԵԱՆ

ԹԷՅԻ ԽԱՌՆՈՒԻՐԴՆԵՐԸ

ԱՆՄՐՑԵԼԻ

ՏԵՍԱԿՈՎ ԵՒ ԳԻՆՈՎ

Գաւառներէ կ'ընդունուին ամէն քանակութեամբ յանձնարարութիւններ եւ կը կատարուին ամենայն ճշդապահութեամբ

ԱՊԱՌԻԿ ՎԱ. ՃԱՌՈՒՄ

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆՈՎ

ԵԹԷ կ'ուզէք ամէն տեսակ գոհարեղէններ ունենալ, ժամն ու ճաշակաւոր, թէ՛ արեւելեան եւ թէ՛ եւրոպական ճաշակով պատրաստուած, ժամացոյցներ, արծաթեայ գաւազաններ եւլն. դիմեցէք Պոլիս, Ոսկերչաց Շուկան, Մեծ-Փողոց, թիւ 13։

Հարիւրին 20 կանխիկ, մնացեալին համար 100ին 5 մասնավճար։ Կանխիկ գնողին համար հարիւրին 5 զեղչ։ Գործածուած գոհարեղէնները եթէ վնասուած չեն՝ 100ին 10 զեղչով ետ կ'առնուին. իսկ ապառիկ գնողներէն՝ 100ին 15 զեղչով։

ՊԱԼՔԱՆ

ԱՌԱՆՁՆԱՁՆՈՐՀԵԱԼ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ Ի ՍՈՖԻԱ

Դրամագլուխ, պահեստ եւ հաշխատաւորութեան գումար 7,500,000 ֆրանք

Դրամատունք Ընկերութեան՝ Պուլկար Ադգ. Դրամատուն՝ Սոֆիա, Անգլեսաւ-տարիական Դրամատուն՝ Լոնտոն, Տոյչէ Պանք՝ Պերլին, Օսմ. Կայս. Դրամատուն՝ Բարիզ, Բրէտի Լիոնէ՝ Կ. Պոլիս

Գործակալութիւնք Թուրքիոյ գլխաւոր քաղաքներուն մէջ

Ընդհ. Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ **ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ**

Կոստանդնուպոլիս, Գալաթիա, Պանք Օթոմանին դէմ, Թահթապրուն խան

MAISON ISIDORE

Հաստատեալ 1860ին

Բերա, Մեծ Փողոց, 431—433

ԻԶԻՏՕՐ նորաձեւութեանց վաճառատունը 1,500,000 առարկայ ունի Մետաքսեղէն, ձեռնոց, հոսիղէն, զարդեղէն, սանտրիր, ժապաւէններ, հովանոցներ, գօտիպաններ, վերջին նորաձեւութեամբ գլխարկներ, մաղի գնում եւ վաճառում, եւլն. եւլն.։

(17) 11—52

ՍԱԼԱՄԱՆՏՐ

ՀՈՂԱՆՏԱԿԱՆ

Առաջնակարգ ապահովագրական Ընկերութիւն

Ընդդէմ հրդեհի

Հիմնեալ յԱմստերտամ

Դրամագլուխ

ֆր. 7,500,000

Ընդհ. Գործակալ Պոլսոյ

H. J. W. Huber Jr

Գօճամանօղլու խան թիւ 10

6) 13—52

ՏՈՒԹ. Ն. ՏԱՂԱՒԱՐԵԱՆԻ

Հեղինակութիւնները

Կը գտնուին

Յ. Մատթէոսեան գրավաճառանոցը

Պոլիս Ֆինճանճըլար

(28) 6—8

☞ ԼԱ ՍԵԼԷՐԻԴԷ ☜

Ապահովագրական ընկերութիւն

Ապակեղինաց եւ հայելիներու կոտրելուն դէմ

(Ընդհ. Գործակալ Թուրքիոյ **ԱՐՇԱԿ ՈՒՆՃԵԱՆ**

Գալաթիա, Օսմ. Պանքային դէմ

Թահթապրուն խան 31—52

ՍԱՎՈՅԱ

SAVOIA

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Դրամագլուխ **2,000,000** *Իտալ. լիռա*

Ընդհ. Գործակալ ԼԵՒՈՆ ԱՄԱՏՈՒՐ

կայլաբա, Ճէտիւտ խան

(8) 13—52

ՏԻ ԼՕՈՒ ԵՈՒՆԻԼԸՆ ԷՆԴ ՔՐԱՈՒՆ

(The Law Union & Crown)

ԱՆԴԼ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԵԱՆՑ ԸՆԿ.

Հրդեհի, կեանքի եւ Արկածի դէմ

Հիմնուած 1825ին Լոնտոնի մէջ

Դրամագլուխ **1,500,000** Ա. Ո.

Պահեստի դրամ **4,800,000** „ „

Ընդհ. Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

Ridley, Rowell & C°

Կալաթա, Քէօլէօղլու խան թիւ 9—10

(2) 14—52

ՈՒԷՍԴԵՐՆ

ՀՐԴԵՀԻ ԴԷՄ

Ա Ն Դ Ի Ս Ա Կ Ա Ն

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

ՀԻՄՆ. ԵՒԼ. 1851ԻՆ.

Հաստատուած Ընդհանուր գումարը	Ա. Ո.	6000000
Պարբերաբար դրամ և դաբէնեան հաւաքն	» »	1250000
Վճարեալ դրամատէրերէ	» »	4:0000

Հրապարակիս ծանօթ Ֆրանս. եւ Գերմ. բնակութեանց դրամագլուխը 100,000ն աւելի չէ

Ուէսդըրն Ընկ.ը հրդեհի դէմ ամեն կարգի գործեր կ'ապահովագրէ, վնասները տեղւոյն վրայ եւ անմիջապէս կը հատուցանէ։

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ

ԳԱՒՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ

Պոլիս, Սալթան Համամ, Քարէրճը Օղլու խան թիւ 43

Տեղւոյն են ծանօթ Ֆրանս. և Գերմ. ընկերութեանց պարբերաբար գոյութ էրէնց հաւաքին հետ բաղդատմամբ 100%ին աւելի չէ, ինչպէս Ուէսդրընինը 125% է, ինչ որ երաշխաւորութիւն մը կ'ընծայէ իր հրատարակ։

ՍԻՄՈՆ ԹԷԼԵԱՆ

Առաջնակարգ Դերձակ

Արանց հաւաքր չափու վրայ ամէն տեսակ Զգեստներու.

Դիւրամատչելի գիներ եւ պարմանները

Պոլիս, Հաճօբազար խան թիւ 45 7—8

ԼԱԴԼԱՍ

ՖՐԱՆԱ. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿ.

Հրդեհի ճիւղ

Պատրաստ դրամ և ակտիւ ա ֆր. 5,400,000

Ցմօրեն, ամբողջ Թուրքիոյ

Ն. ԲԷԴՐՈՒԲՈՒԼՈՍ ԵՒ ԸՆԿ.

Քարամուսթաֆա փողոց թիւ 11, Կալաթա

(18) 11—52

ՀԷԼՎԷՏԻԱ

ԱՊԱՀՈՎ. ԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Հրդեհի, կեանց եւ ծովային արկածներու դէմ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

Ռ. ՍԻՄ ԵՒ ԸՆԿ.

Կալաթա, Պէօյիւ Թիւնէլ խան, թիւ 23, 24, 25

ԲԱՌՆԱՍ

ԼՈՒՄԱՆԿԱՐՁԱՏՈՒՆ

Բերա, Մեծ Փողոց Հաճօբազլօ Բասաժին մօտ, 288

Ամէն տեսակ և ամէն գնդութեամբ լուսանկարներ

☞ **ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ** ☜

Փոյթ լուսանկարները վերայ գծերը հանելու

Դուսնաւոր լուսանկարներ

Կ'ընդօրինակէ և կը գծագնէ ատրճած լուսանկարներ

ԱՄԱԹՈՒՈՆՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ՏԵՒՐԱՒՕՐԵՄԱՆ ԵՒ ԳԻՒՍԱԾ

Աչխատու թիւնք կը կատարուին տանց մէջ

12 քայլինէ լուսանկարներ չինել տուող իրաւունք ունի 50×60 մեծութեամբ իր մէկ լուսանկարը ստանալու.

(4) 14—52